

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 45

Scranton, Pa., Sausio (January) mėn. 1914 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

INTALPA.

Lietuvių Intelligentijs ir Liaudis	1056—1057
Sunaikintosios Gėrybės. <i>Brieux.</i>	1057—1059
Mokslas pas Arabus ir šiaip Viduramžiuose.	1060—1061
Ruožai iš Netolimos Praeities.	1062—1063
Evoliucijos Mokslas Paveiksluose. <i>Dennis Hird, M.D.</i> ..	1064—1071
Nejaukus Šešėliai. <i>J. Savickis.</i>	1071—1075
Šis bei tas iš Chronikos.	1075—1078
Skaitytojams "Laisvosios Minties".	1078

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIANDIEN, parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50, visi 3 tomai.....	\$4.50
LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukanto 2 tomu	\$3.00
SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos įstatymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdaraš\$2.00	
LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po \$1.50 vienas, visi 4 tomai.....	\$6.00
BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė K.Rėk.,.....	75c
INK VIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono Parašė Kn. V. Dembskis,.....	\$1.25
KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ MOKSLĄ. Kaina.....	\$1.00
IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ...	75c
DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti šita Kn. V. Dembskio kningelę.....	25c
TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų.....	25c
KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" papiešė Kn. V. Dembskis	10c
KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLĮ Piešinyš d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun. V. Dembskis,	10c
AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIUGIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis,...	15c
UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė Jonas Gražys,	15c
MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpasakotas d-ro J. Šliupo.....	10c
DIEVO PIKTADĖJYSTĖ, parašė Sabastijonas Faure,.....	10c
POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas.....	25c
TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME RUKĖ!.....	10c
LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J. Šliupo kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čikagos mieste.....	10c
MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt-metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinyš.	10c
"ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė V. K. Račkauskas. Kaina	35c
LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS	50c
Kun. A. Vienožinskis ir jo dainos par. Kl. Jurge-lionis.	10c
PRAŽUVO. vaizdelis, Parašė V. K. Račkauskas. 1911.....	10c

D-RO J. SLIUPO PAVEIKSLAS	10c
IŠGANYMAS VARGDIENIO.....	25c
IMTYNĖS VARGUOLIŲ SU BAGOČIAIS.....	10c
LIETUVIAI AR GERAIS DELIAIS ZENGIAME PRIEKYN?.....	15c
VIENAKIS	5c
ADOMAS IR JIEVA.....	5c
KOKS PRIVALO BŪTI VAIKŲ AUGINIMAS IR AUKLĖJIMAS, parašė Dr. J. Šliupas.....	25c

Perkupčiams duodamė gerą nuošimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĖŠUOJA:

Amerikoje: metams \$2.00	Europoj ir kitose šalyse:
„ pusei metu \$1.00	Metams : \$2.50
„ pavienis num. 20c	pusei metu : \$1.25
	pavienis numeris : 25c

Išsiųsdink šiandien **Tiktai \$1.00 doleris**

Kiekviename lietuviškame name privalo rasti **EDMUNDO STEPONAČIO RAŠTU KNINGA.**

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų mūsų jaunuju rašytoju, kurie duoda mums pradžią grynos literatūros sriovei, kuriu visu pirmiausias tikslas jau nebvien žadinimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir gaivinimas, tvėrimas pačios dailiosios musu raštijos.

Taji dailų poezijos ir prozos rinkini galima gauti tiktai už \$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNĖ ir visuose kituose kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuviais apgyventoje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

**Skaitykit ir platynkit
Laisvąją Minti**

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 45

Scranton, Pa., Sausio (January) mėn. 1914 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Karl von Linné.

LIETUVIŲ INTELIGENTIJA IR LIAUDIS.

Nuo to laiko, kaip Lietuva tapo krikščioniška religijoje, ir neteko savrankiškumo prisišliedama prie Lenkijos polytiškai, Lietuviai beveik neturėjo kitokios inteligentijos kaip tik kuningus. Nors ponai ir vadino save inteligentais, bet jie kaipo baud-poniai ir lenkberniai atsišalino nuo Lietuvių liaudies, užleisdami įtaką sielon valsčionių vien kuningams. Kuningija-gi mūsų nebuvo savrankiška, tik Romos ir Lenkijos pastumdėle, nesirupino Lietuvos nepriklausimumu, nesirupino mokslu ir jo platinimu liaudyje; ji tik platinė prietarus ir burtus, pripildė liaudies vaidentuvę pramanytomis kančiomis pragare ir linksmybėmis danguje. Liaudis, ponų engiama, nerasdama nė krislelio gerovės ir laimės, užsikabino už tos apgavingos meškerės, ir giliai įtikėjo, kad krikščionių bandytai, dvasės mušėikos, ją nuves į išsvajotąją dangaus karaliją. Įtikėjo dvasiškiems apgavikams, pamylėjo juos, ir jais vienais tesikliovė. Tapti kuningu buvo priaugančios jaunuo- menės idealu. Turėti kuningą šeimynoje skaitėsi už garbę. Juk ir dalį sugrobtų turtų kuningas kartais šeimynai suteikdavo. Nebuvo moters, kuri dievo atstovui, apgautam apgavikui, būtų drįsusi neatidaryti savo širdies, savo giliausių jausmų, savo gėdos.

Bet šviesa ėmė brėkšti. Neliko baudživių. Šiek tiek prasivėrė durys vargšų vaikams į mokyklas kaip žemesnes, taip augštasias. Atsirado šviesunai iš liaudies tarpo. Šviesos ir mokslo nešėjai negalėjo-gi guodoti prietarų lizdus. Atsirado raštai, kurie ir mūsų liaudžiai ėmė rodyti tikrąjį kelią ateityn. Tyrinėjant surasta tapo, kad galima matuoti ir marių gilybes ir dangaus erdves; kad kuningų skelbiamieji idealai, pekla ir dangus, tai tik ligustos vaidintuvės išmislas; kad gyventi norint, ne poterių, ne šventenybių reikia, bet dorybės, mokslo ir darbo. O čia muzikui buvo uždrausta mokėti remeslai, pirklybauti, savais dalykais ir visuomenės reikalais savistoviai rupintiesi. Tad ir parėjo arzi kova tarp senosios ir naujosios pasauležvalgos. Senoji skelbia: atsižadėk šio svieto, kur tik ponams, kuningams ir valdymierams teleista būti laisvais, turtingais, laimingais, o tu, vargše, po ilgų metų triuso, rasi ramybę ten augštai, nežinomame danguje, arba jeigu išdrįsi kuningus ir ponus niekinti, čion retėžiai ir kalėjimai ir plėgos, o pasimirusio laukia visokeriopai velniukščiai su kebenėkais, su smalos katilais, ten — gilumose išsvajoto pragaro. Naujoji pasauležvalga sako: nėra luomų; kovoje už buvį turi visi turėti lygias tiesas; kad gerai sektųsi, visiems leista šviesties, lavinties; žemė ir jos turtai priklauso tiems, kurie dirba, o ne tiems, kurie dykaduoniauja; padarykime, kad ant že-

mės įvyktų laisvė, perteklius, laimė visiems jos gyventojams.

Mokslo šviesai plintant, inteligentijos skaičius padidėjo; muzikų vaikai išėjo į gydytojus, inžinierius, advokatus, mokytojus, agronomus ir t. t. Šiandien eiti liuosnoriai į kuningus benori tik paleistuviai ir menka-pročiai, ir tie, kuningais tapę, tik skubinasi nuo tamsunų turtus glemžti, gelbsti despotų valdžią prailginti, kad rojus kuningams ir despotams nesusmuktų taip greitai. Šiandien jau ir vargšas instinktyviai ima atjauti, kad kuningas jau perprastas ir netikras vadovas. Laisvamanybai plėtojanties, rods ir kuningai stengiasi vargšui iš naujo akis apdumti: leidžia laikraščius ir kuningas, tveria draugijas vardais šventų apgavikų ir apgautų merguželių, nuduoda meilę lietuvystės. Kad pažinus, ar kuningai teisingai liaudžiai šviesos linki, tegul tik liaudis pasako: mes patys norime savus turtus valdyti ir bažnyčios tvarką skirti, ir tuojau susitiks su policija, teismais, ir kitais kuningų sėbrais — valdy- mieraais.

Ne visa inteligentija yra persiėmusi laisvės, lygybės ir brolybės dvasė. Mes žinome daugelį inteligentų, kurie savo pasielgime prilygsta kuningams, net jiems žemai lenkiasi ir drauge gelbsti liaudį išnaudoti. Sako, Lietuvoje vargšui ēsą sunku prie tulų inteligentų prieiti.

Už tatau nesistebėkime, jeigu liaudis dar nenori įsitikinti, bau mokslo šviesa — tai tikriausias keliarodis, bau mokykla — geresnė esti už bažnyčią, bau mokytiēji tai tikrieji liaudies draugai ir kėlėjai.

Ypatingą dėmę liaudis mato inteligentų pasielgime. Inteligentai dar patys neišmoko vienybėje sugyventi, nevisi dar omenyje turi lipšnumą ir meilę. Daugelis, iš pančių išsikivinkloję, drabsto purvais visosna šalysna. Kiti išnaudoja tuos, kurie neturėjo progos plačiaus svietan pažvelgti. Mat, pažino inteligentai tiesas, bet nevisi mato savo pareigas kaipo draugijos sąnariai; rods skelbia moralus kitiems, bet patys dumbluose vartosi. Ne apšvietimas visuomenės rupi, bet ypatų šmeižimas; ne pamokymas, kaip iš vargo išbristi visiems, bet savo nauda, savotiška garbė, išdydumas, godulingumas vadovauti; ne kova už principus, už dorišką vertybę mūsų darbų, bet ypatiška kova, kova už dolerį, už įtekme. Neatrodinėja, kad nuomonės esti klaidingos, bet jieško kieno ypatišku ydų; džiaugiasi dumblais, ir juos plačiai drabsto, nuolatos atkartodami.

Liaudis, maitinama tokiu maistu, nuolatos gerdama neapiķantos ir keršto nuodus, priversta yra nusi- minti ir netekti itikėjimo į inteligentiją, kuri liudyja savo dvasės ir doros bėdinumą.

Dirvoje ypatišku ēdimūsi dygsta demagogija, rėks- niavimas. Triukšmingi pagyrimai ir lemetavimai tam- sioms minioms sužadina tamsunuose išdydžiavimą. Šauksmas: "viską per liaudį" rods tinka agitacijai, bet

nevisuomet išreiškia teisybę. Liaudis be abejonės yra gera draugijiška medega, išaugins naujas jiegas, bet palikta pati sau neišbris iš ikšliolaikinio vergiško padėjimo ir nepakils ant augštesnio laipto kultūros. nuolatos sukinėsis rate neįturingų žodžių, neatliks kultų darbų, jeigu teisūs ir apšviesti žmonės nebus jos vadovais. Ar be tokių šviesunų kur nors liaudis išsiritu iš spastų? Liaudžiai įkalbinėti, kad ji be inteligentijos yra visagalinga, tai tuščias darbas, kurį atlieka triukšmadariai, bet ne tikriejie pažangos draugai. Liaudis viena neįsteigs nė tinkamų mokyklų, nė gi jas mokės vesti viena. Tai padarys žmonės šviesuoliai, kurie liaudį myli ir kurie liaudyje jieško galybės atlaikymui savo tautos.

Nebe kaltės yra ir pati liaudis, ir ji nesykį nusi-deda. Garsiai rugoja ant kapitalistų išnaudojimo, o tegul tik katras darbininkas gaus užveizdos ar vyresninko vietą, tegul tik pats turi apmokėti algininką, pats tampa šlykščiu kapitalistu ir su mažiausia mokes-timi trokšta išsunkti didžiausią naudą iš darbų samdi-ninko.

Švietimas liaudies, darbas jos labui, blogai apmo-kamas esti ir reikia daug pasišventimo, kad neatgrisus, neparklupus, netapus piktžodžiautoju. O tokių did-vyrių nedaug dar yra ant sviesto, ir todėl sutinkame daug parklupimų, kurie tik pagilina liaudies nepasiti-kėjimą inteligentais. Žinome ne vieną, kurs pamatęs sunkenybės kovoje už pagerinimą draugijos, nesidrovėjo grįžti į sterbles bažnyčios ir nuėjo kuningams tarnauti, dėlto kad liaudyje nerado padaršinimo, sąjausmo, viež-lybumo.

Žmonės, kuriems Lietuvių ir Lietuvos gerovė ru-pi, nereikalauja būti sąnariais vienos — kokios partijos. Svarba tuno metode je jų darbo ir savitarpiniuose prieti-kiuose. Jeigu mylime laisvę (o ne licenciją), jeigu trokštame pagerinimo buvio visiems, jeigu jieškome ke-lių įrengimui Lietuviškosios respublikos, galiaus jeigu patys mylime žmoniškumą, tai ne ant barnių atsidėsi-me, ne ypatas suvaidyti trokšime, bet skelbsime moks-lą ir dorybę, kelsime amatus ir pirklybą tarpe tautie-čių, rengsime visur tautos namus ir kooperacijas pla-tinsime, mokinsime pažinti įstatymus ir kaip juos pa-gerinti galima, galiaus platinsime laisvamanybą kaipo ramstį pažangos taip mūsų tautoje, kaip ir plačioje žmonijoje.

Ir liaudis, matydama nušumą ir svarbą darbų, pri-remis savo pečiais ir pati gelbės atsiekti aušrą naujos, geresnės ir laimingesnės gadynės.

BRIEUX.

Sunaikintosios Gerybės.

(‘LES AVARIE’S’. PAGAL JOHN POLLACK’O
‘DAMAGED GOODS’ ‘LAISVAJAI MINČIAI’
vertė Karolis Vairas.)

(Žiur. ‘L. M.’ No. 44).

II AKTAS.

Jurgio kambarys. Pokairei — langas. Prieš langą di-dokas rašomasis stalas, atkreiptas nuo žiurovų, ir kedė Ant stalo telefonas. Podašinei nuo stalo plati kedė, ma-ža dėžutė su mezginiais, tarplangyje gili kedė poilsiui. Užpakalyje daili šėpa kningoms, priešakyje gražus sta-lelis su gėlėmis. Gilumoje, dešinėje pusėje, duris, o ar-čiaus piano ir prie jo suolelis. Kairėje pusėje kitos du-ris. Dvi maži kedė.

Henrieta sėdi pas mažą stalelį ir siuva kudikio ke-puraitę. Po valandėlei ji laiko ją rankose ir žiuri.

HENRIETA. Dar vieną kepuraitę pasiūsiu auklei. Kaip gražiai atrodys joje mano mažytė Žermena! Ba-landėli, prasijuokk į mamą! Oh tu mano meilė! (Ji bučiuoja kepuraitę ir vėl siuva).

Jurgis inteina pro duris gilumoje.

JURGIS. (Atidares duris ir nusivilkdamas švarką prieangyje) Hullo! Ar tu čia? Ar tu čia? Ha, ha, ha!

HENRIETA. (pasikeldama) Pažinau tave iš balso.

JURGIS. Pasakos! (Bučiuodamas ją) Brangiausioji mano! — jos čia buta?! Mažutė moteriškaitė! Ha, ha, ha!

HENRIETA. (irgi juokias) nesijuokk taip garsiai!

JURGIS. Hullo! Hullo. Ponia Dupont! (Pamėg-džioja bایل moterišką balsą) ‘‘Taip, taip; aš čia!’’ Aš galėjau jausti tavo kvapą prie telefono.

HENRIETA. (juokdamos) Aš nesakau ‘‘Aš čia’’ tokiu balsu. Aš atsakiau tiktai ‘‘taip’’.

JURGIS. Hullo! Ponia Dupont!’’ Ar Jurgis yra? (Juokiasi) Prigavau! Negali sakyti, kad nebuvai pri-gauta. (Pamėgdžioja moters balsą) ‘‘Jurgio nėra na-mie. Kas čia kalba?’’ Aš vos tegalėjau susilaikyti. ‘‘Aš — Gustavas.’’ Tu ir manei, kad tai jo buta.

HENRIETA. Kas-gi čia ypatnaga, jei butų telefona-vės tavo draugas?

JURGIS. Ir kada aš pridėjau (pamėgdžioja Gusta-vo balsą). ‘‘Kaip jautiesi šiandien, brangioji?’’ tu atsa-kiai įsikarščiauvusi: ‘‘Ką?’’ lyginai taip: ‘‘Ką?’’

HENRIETA. Taip, bet aš jau supratau, jog tai tu kalbi.

JURGIS. Ko neuždusau besijuokdamas. Geras šposas! (Atsisėda priešais ją ant kedės paramos, atsi-remia į kakalį ir žiuri į ją su laime akyse ir veide).

HENRIETA. (atsisėda žemiaus, taip pat meiliai į jį žiurdama) Koks iš tavęs mažas juokdarys!

JURGIS. Kas juokdarys, ar aš?

HENRIETA. (juokdamos) Ar tu manai, kad aš tavęs nesupratau? Juk aš pažįstu tave penkiolika metų, ir jau dvylika mėnesių kaip ištekėjau už tavęs!

JURGIS. Ah, taip! toliaus! Pasakyk, ką apie mane manai?

AENRIETA. Išpat pradžių, tu esi rupestringas. Toliaus, tu esi pavydus. Neužsitiki. Visą laiką painioji dalykus, o paskui surandi geniališkus kelius, kad iš painiavos išsprukus.

JURGIS. (laimingas, kad apie jį kalbama) Tai tu tokios esi nuomonės apie mane? Na, toliaus, sakyk dar!

HENRIETA. Ar visa tai ne tiesa?

JURGIS. (sutikdamas ir juokdamasis) Na?

HENRIETA. Ar tai nebuvo sląstai, kuriuos man šimet buvai užtaisęs?

JURGIS. (tuo pačiu tonu) Ne.

HENRIETA. Taip; tu norėjai persitikrinti, ar aš kur neišėjau. Tu prašei manęs, kad šiandieną neičiau į Louvre'ą.

JURGIS. (nekaltai) Taip, aš to prašiau.

HENRIETA. Žiurėk, kaip tu neužsitiki net ir manim.

JURGIS. Ne; tavim užsitikiu.

HENRIETA. Neužsitiki. Bet tu toks visados buvai, tad aš ir nepaisau. Aš iki padugnių žinau, kad tu taip atjauti dalykus, jog tau nekartą ir nesmagu pasidaro.

JURGIS. (rimtai) Taip buvau prisijuokęs tik vakas budamas.

HENRIETA. (juokdamos) Prie to, gal tu turi pamatą netikėti vyriškio draugiškumui, apreiškiamam draugo moterei? O tu, suvedžiojoti!

JURGIS. (juokdamasis) Norėčiau žinoti, ką tu manai, tai sakydama.

HENRIETA. Daleisk, jog aš maniau, kad su manim kalba Gustavas, ir atsakiau jam: "Labai gerai, ačiu. O kaip tu jautiesi mielasai?"

JURGIS. (juokdamasis) Tokį šposą nenorėčiau kartoti. (Permaino kalbos tēmą) Beje, man įeinant vidun, Justinas kalbėjo su manim.

HENRIETA. Apie ką?

JURGIS. Nori, kad pakelčiau jam algos.

HENRIETA. Jis pasirinko tinkamą valandėlę.

JURGIS. Ar ne? Aš paklausiau, ar jam neužtenka to, ką jis uždirba, pardavinėdamas mano cigarus.

HENRIETA. Kaip jam tai patiko?

JURGIS. Jis labai susijudino ir pagrąsino. Aš pasigavau jį už žodžio. Jis yra beveik pasiutęs.

HENRIETA. Gerai.

JURGIS. Jis bus iki mėnėsio pabaigai, o paskui mes jį atleisime. Motina džiaugsis. Ar ji ne telegrafavo?

HENRIETA. Ne.

JURGIS. Reiškia, ji ryt teatvažiuos pas mus.

HENRIETA. Jei ji galėtų, ji niekados neapleistų mūsų mažos mergaitės.

JURGIS. Juk nemanai užvydėti, ar ne?

HENRIETA. Aš truputį rupinuos. Tačiau, jei ten būtų kas atsitike, motina būtų mušusi mums telegramą.

JURGIS. Žinoma, jei kas būtų atsitike iki vakar.

HENRIETA. O gal būtų geriausia, jei mes kudiki laikytume prie savęs?

JURGIS. Oh, tu ir vėl savo pradedi!

HENRIETA. Ne, ne. Nesibark. Aš žinau, kad jai kenkia Paryžiaus oras.

JURGIS. Tu vis manai, kad mano popierių dulkės jai gali geriau tikti, negu kaimo oras?

HENRIETA. (juokiasi) Ne. Nemanau.

JURGIS. Šitame tarpgatvyje mes nuolat jaučiame keptos žuvies ir visų kareivių kvapą.

HENRIETA. Aš žinau, kad tu turi tiesą.

JURGIS. Aha! Man tinka, kad tu nors syki sutinki su manim.

HENRIETA. Prie to auklė rupestringai ją prižiuri. Ji yra gera mergina.

JURGIS. Ir kaip ji džiaugiasi iš to, kad auklėja savo deputato anukę!

HENRIETA. Tėvas nėra to distrikto deputatas. Vis viena —

JURGIS. Vis viena — jis yra deputatas departamente.

HENRIETA. Taip, tiesa.

JURGIS. Ar negirdėjai ją kalbant į savo draugus? (Pamėgdžiodamas auklės balsą) "Ar manot, kad aš nė tiek neturiu laimės, a? Taip, ji yra mūsų deputato dukters duktė! Ji yra riebi, lyg karvukė, ta maža antelė; o kas gražiausia, — ji viską supranta. Ar tai sakote, nėra man laimė?"

HENRIETA. (juoniasi) Ak tu, kvailiuk! Ji visai ne taip kalba.

JURGIS. Dėlko-gi antsyk nepasakai, kad aš visai nemoku pamėgdžioti?

HENRIETA. Ne, aš to nesakau.

JURGIS. Motina niekados nebut samdžiusi mums auklės, jei nebut žinojus, kad po jos globa kudikis gerai atrodys. Prie to ji pati kas savaitė važiuoja ją aplankyti ir ji kartais parsiveža ją...

HENRIETA. Du sykiu savaitėje.

JURGIS. Taip.

HENRIETA. Ah, mūsų mažytė Žermenė žino, kas tai yra turėti mylinčią bobutę...

JURGIS. Ar ne?

HENRIETA. Tavo motina yra labai gera. Tu žinai, aš ją labai myliu.

JURGIS. Laimė šeimynoje!

HENRIETA. Žinai, neseniai aš buvau nuvažiavus

ten su ja — tu buvai kur tai ir-gi išėjęs —

JURGIS. Matyti aną senąją 16-tojo amžiaus skrynią.

HENRIETA. Taigi, tą stebėtiną skrynią.

JURGIS. Ką gi tokio ketinai pasakyti?

HENRIETA. Tavęs nebuvo, auklė buvo išėjus mišiu išklaustytu, aš taip manau.

JURGIS. Ar išsimesti stikliuką! Toliaus.

HENRIETA. Aš buvau mažame kambarėlyje, tavo gi motina manė viena ēsanti su Žermene. Bet aš girdėjau ją kalbant: ji kalbėjo į kudikį tokiais gražiais, tokiais meiliais žodžiais, kad aš ėmiau juokties ir verkti...

JURGIS. Ar ji nevadino jos taip: "tu mano mažytė išganytoja!"

HENRIETA. Delko? Ar ir tu klauseisi?

JURGIS. Ne. Bet ji kartais mane taip pavadindavo.

HENRIETA. Tą dieną ji sakė, kad kudikis ją tikrių tikriausiai pažino.

JURGIS. Vieną dieną aš įėjau į motinos kambarį. Duris buvo atdaros ir ji negirdėjo mane įeinant. Aš užtikau ją bežiurinėją į mažyčius kudikio čeverykčius. Žinai juos.

HENRIETA. Taip, taip, pamenu.

JURGIS. Ir ji paėmė juos ir pabučiavo.

HENRIETA. Ką gi tu pasakei jai?

JURGIS. Nieko. Išėjau taip tyliai, kaip tik galėjau ir iš-ūž durų pasiūnčiau jai su ranka bučkį.

HENRIETA. Kada kitą dieną atėjo nuo auklės laiškas, tai ji į porą valandėlių išsirengė kelionėn ir skubinosi, kad nepavėlinti traukinio 8 val. 59 min.

JURGIS. Vis-gi, ten tur būti, nieko su jomis neatsitiko.

HENRIETA. Ne; bet gal ji turėjo tiesą. Gal būtų buvę geriau, jei ir aš drauge bučiau su ja nuvažiavus.

JURGIS. Biedina ir nekalta Henriete! Tu tiki visam, ką tik sakai. Aš antsyk supratau, kamė dalykas. Auklė nori mus prigauti ir išreikalauti didesnės algos. Galiu eiti lažybų! Žiurėk. Eini su manim lažybų? Aš dedu aną auskarį su žemčiugu — žinai, su tokiu dideliu žemčiugu.

HENRIETA. Ne; man visai nepatinka lažybos.

JURGIS. (juokiasi) Kvailiukė! Tu manai, kad aš mažiau rupinuosi kudikiu, negu tu? Bet juk tu pati nežinai, kokio ji yra amžiaus! Ne, ne, — ištikrųjų! Palaukk. Aha! Devynių dešimtų vienos dienos ir aštuonių valandų, ve! (juokiasi). Ah, kada ji jau galės pastovėti, tuokart mes atsiimsime ją pas save. Dar reikia laukti šešis mėnesius.

HENRIETA. Šeši mėnesiai — tai ilgas laikas laukti. Jei tu nebutum atidėjęs mūsų jungtavių šešiams mėnesiams, tai mes jau ją čia turėtumėm!

JURGIS. Tiek jau sykių sakiau tau, kad aš dariau

ta, ką laikiau reikalingu. Tik pamąstytk, kaip aš galėjau vesti pačią, jei daktaras pasakė man, kad aš turiu džiovos pradžia?

HENRIETA. Tas tavo daktaras buvo tikras asilas. Ar-gi tu išrodei kaip džiovininkas?

JURGIS. Abelnai sakant, daktarai yra po-truputį asilai, užtikrinu.

HENRIETA. Ir tu norėjai laukti tris ar keturis metus!

JURGIS. Taip, kad persitikrinus, jog mano plaučiuose nėra nieko pavojingo.

HENRIETA. Tu vadini mane nekalta, mane! O tu pats ką darei tik delto, kad daktaras —

JURGIS. Bet tu žinai, kad aš buvau begaunąs lyg ir bronchitį. Aš jaučiau kažką, kuomet tik dručiau atsikvėpdavau. — Šitaip, tik truputį dručiau. Štai kamė dalykas. Abiem pusėm krutinės jaučiau lyg ir sunkumą.

HENRIETA. Delėi to nebuvo reikalinga atidėlioti mūsų jungtuves.

JURGIS. (pasikeldamas) Taip, taip; užtikrinu tave, kad gerai pasielgiau. Bučiau blogai pasielgęs, jei bučiau vedęs tave, pats džiovininku budamas. Ne; nesigailiu truputėlių lukterėjęs. O tie specialistai — dabar aš galiu iš jų pasijuokti. Jei dabar žinočiau ką nors sergant, tai pasakyčiau jam: "Mielasai, tie galvočiai, kurie ima po keturiasdešimts frankų už apžiūrėjimą — na, nesiteirauk pas juos apie savo sveikatą, tai ir viskas!"

HENRIETA. Ir vienas jų reikalavo keturių metų, kad tave išgydyti!

JURGIS. Ar nežinai, kad daktarai yra tiktai žmonės? Pagaliaus, jie turi gyventi; o kada pasitarimas su jais atneša jiems keturiasdešimtį frankų, — kuo daugiau tokių pasitarimų, tuo geriau!

HENRIETA. Ir toksai tai mažiukas, nežinomas daktarėlis pagydė tave į tris mėnesius!

JURGIS. Taip; jis nebuvo žinomas. Kas svarbiausia, aš visiškai užmiršau jo adresą. Aš suradau jo apgarsinimą laikraštyje, atsimenu. Gerai žinai, kad ta vieta yra netoli nuo Hallės; bet jei kas nukirstų man galvą, tai nesurasčiau tos vietos. Idijotiška, ar ne?

HENRIETA. O to pasekmė yra toki, kad Žermenė yra šešiais mėnesiais jaunesnė, negu būtų buvusi...

JURGIS. Kas iš to? Tiek ilgiau mes ją turėsime prie savęs. Šešiais mėnesiais vėliau ji ištekės, tai ir viskas.

HENRIETA. O, nekalbėk taip. Baisu net ir pamąstyti, kad kadanors mes turėsime su ja persiskirti.

JURGIS. Matau save, kaip žengiu šventos Magdalenos bažnyčios trepais ir vedu ją už rankos —

HENRIETA. Delko Magdalenos?

(Toliaus bus).

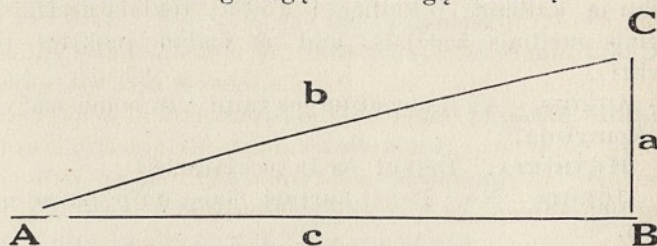
Mokslas pas Arabus ir šiaip viduramžiuose.

(Tąsa).

Surašas arabiškų astronomų yra ilgas, ir didelė daugybė įtėmimų, jų užrašytų, dar tebliudyja tikrumą ir stropumą jų rinkėjų. Nebutų akyvas paprastam skaitytojui čion sausas surašas visų anų darbų, tik keletą akyvesnių trumpai tepaminėsime. Astronomams kaliphas El Mankura liepė padaryti naują ir tikresnį išmatavimą ilgumo lanko meridiano. Tasai matavimas tapo atliktas Mezopotamijos platumose, kur dvi partiji darbą pradėjo nuo tulos vietos; viena matuodama laipsnį (gradusą) šiaurės linkon, kita — pietų linkon. Įgytiejie tolumai išnešė regimai 56 ir 56½ mylias; bet kadangi yra abejotina tikroji vertė vienetų ilgio, kokiomis rezultatai tapo užrašyti, tai negalime tikrai spręsti apie anų tikrumą.

Iš visų arabiškų astronomų gal labiausiai atsižymėjo *Albatagnius*, kitaip vadinamas *El Batani*, kurio įtėmyjimais buvo daug tikresni negu kokie nors įtėmyjimais Graikų. Tačiau Arabai rodos naudojosi tokiais pat instrumentais kaip kad Graikai, beje gnomonu, armilariškoms spheromis, ir sieniniais kvadrantais. El-Batani perdėjo pataisdamas Ptolemajaus aprokavimą laiko, kada įvyksta precessija ekvinoktų. Graikų astronomas buvo padėjęs 100 metų ant vieno laipsnio (graduso). El-Batani datos išėjo ant 66 metų ant vieno laipsnio; o iš tikro turėtų būti 72 metu. Aigiptiškas astronomas *Ibn Iounis*, kurs apie 1000 m. po Kr. g. įsteigė observatoriją Kairo, nupiešė eilę tobulių, daug tobulesnių negu Ptolemajaus, ir paliko veikalą astronomijos, kurs atsižymi pagerintomis metodomis vartonėje trigonometriškų formulų. Astronomijos mokslas būtų netoli nužengęs be trigonometrijos, kuri svarsto prietikius tarp kampų ir šonų trikampiuose. Ištyrinėdami šitus mes galime "išrišti" (resolvere) trikampius; beje jeigu žinomi yra du kampu ir vienas šonas, ar du šonu ir vienas kampas, ar visi trys šonai trikampio, mes įstengiamo trigonometrijoje apskaitliuoti visas likusias dalis trikampio. Graikai ištyrinėjo tulus grynai geometriškus prietikius kampų, bet jie nepriėjo iki trigonometrijai, nēsa jie bijojo suteršti savo geometriją svarstymais skaitlišku kiekybių. Todėl jie užlaikė savai geometrijai jos ideališką tobulumą, ir jie būtų purtęsi nuo tokių tyrinėjimų, kurie suteikia trigonometrijai taip labai atskirą stilių nuo Euklydiškos geometrijos. Pamatu trigonometrijos yra paprasta idėja duoti *cardus pritaikmēms* (ratio) tarp ilgumo šonų stačiampio trikampio. Tegul ABC bus stačiakampiu trikampiu, kur stačiasai kampas bus pas B; ir tegul abc perstato ilgumus šonų priešais kampus, pažymėtus atsakančiomis

raidėmis. Prietaikmė a: b, beje $a \div b$ arba $\frac{a}{b}$ yra vadinamas *sinus* kampo CAB; $\frac{a}{c}$ yra vadinamas *tangentē*; $\frac{c}{b}$ — *co-sinus*; $\frac{b}{c}$ — *sekantē*; $\frac{c}{a}$ — *co-tangentē*; ir $\frac{b}{a}$ — *co-sekantē* to paties kampo. Arabų mathēmatikas pirmas įvesdino *sinų* apskaitliavime kampų; ir apie 1000 m. po Kr. g. *Abul Wefa*, Bagdado astronomas, surengė tobulias vertumo tangenčių ir kotangenčių. Dar vėlesnis Arabų astronomas Ispanijoje, vardu *Geber*, pirmas vartojo *cosinų*. Įvesdinimas trigonometriškų formulų įteikė mathematikams labai galingą ir derlingą išradinį.

Nors trigonometrija remiasi ant geometriškų svarstymų, tačiau praktikai ji yra šaka algebrės, taip saktant universalės arithmetikos, kurią stropiai lukštino Arabai. Mes jau matėme, kad Aleksandrijoje *Diophantas* bene pirmas panaudojo systēmą algebraišku ženklu. Bet paprastai manoma yra, kad algebra gavo savo pradžią Rytuose, ir kad ten Arabai gavo ją pažinti. Yra žinia, kad Mahometas Ben Muza iš Chorasano'o, kurs atsižymėjo kaip autorius seniausio veikalo apie algebra, keliavo į Indiją pagerintų savo žinojimą tame dalyke. Tas pats rašytojas pagarsėjo kaipo pirmas, kurs įvesdino tarpan savo tautiečių žinomus ženklelius 1, 2, 3 ir tt., kuriais mes išreiškiame skaitlines. Šitie arabiški ženklai, kaip mes dar juos vadiname, turbut atėjo taip-gi iš Rytų. Bevartodami juos mes retai teprisimename, kas būtų iš arithmetikos be jų; bet tegul skaitytojas pats išmėgina, kiek jie palengvina kalkuliācijas, pamėgindamas daryti skaitliavimus su Romėnų skatlinėmis I, II, III, IV ir t.t. Kvadratura skatulinio tūp gi rupėjo Arabų gēometrams, ir jų apskaitliavimas suteikė prietaikmę (ratio) cirkumferencijos prie diametro ēsant 3,927 prie 1,250, kas labai netoli teisybės yra.

Tarp Arabų, labai atsižymėjusių moksle, neušimirkime vardą *Alhazen'o*, astromo ir matematiko, kurs vešėjo Ispanijoje 11-me metašimtyje. Jis labiausiai paskilbo veikalu apie optiką, kur randasi originališki ir puikus pitaikymai geometrijos. Jis rašo apie refrakciją šviesos ir priežastį brėkštos. Išaiškinimui žinomos buities, kad saulė ir mėnulis išrodo (nēs taip tik išrodo) ēšą daug didesni, kada prisiartina prie apregės (horizonto) negu kad esti augštai danguje, Alhazenas priveda, kad mūsų sprendinys yra rezultatu sulyginimo, daromo tarp žemiškų daigtų, kaip va medžių, trobėsių ir t.t., kurie matosi apregėje netoli švietyklos

(luminaro); bet kada švietykla stovi augštai danguje, mes manome ją išrodant mažesne, nės be sužinės sprendžiame, ją esant atstesenėje tolumoje.

Astronomiją stropiai tyrinėjo garsiose mokyklose ir observatorijose Bagdado ir Kordovos. Be minėtų jau rašytojų čion priduriame *Nassireddin'q*, kurs išguldė Elementus Euklydo; *Jeber-ben-afla*, kurs komentavo trigonometriją Ptolemajaus; *Albaten* patėmyjo pažangą linijos apsidų ¹⁾ žemės orbitos; *Alpetragius* parašė planėtų thėorią, ir *Abul-Hassan-Ali* apie astronomiškus instrumentus.

Astrologija nebuvo vienatinis mokslu, kurį Arabai stropiai glamonėjo. Jie labai lavinosi *alchemijoje*, mokslu, kurs sakės tyrinėjās metodus pavertimui ar paiminymui paprastųjų metalų į sidabrą ar auksą. Nesuskaitomi mėginimai ir bandymai, daromi su šituomi klaidinančiu siekiu, privedė prie pažinimo naujų ir vertintinų teisybių chemijos. Juk Arabai pirmi užrašė labai svarbius radinius dirvose chemijos, ir istorija šitos šakos žinojimų tinkamai prasideda su vardu arabiško alchemiko *Geber'io* (apie 800 m.), kurio nereikia sumaišyti su matematiku to paties vardo, augščiaus paminėtu. Žinoma, didelė daugybė buičių apie redukciją metalų, stiklo dirbimą, sutaisymą gyduolių ir t.t. buvo žinoma ir naudojama toli pirmiau negu chemija gyvavo kaip mokslas. Tačiau tik žmonėms ėmus suprasti įstatymus mokslo tokiuose processuose ar tokiose buityse, toki dalykai tetapė priskirti prie šito mokslo.

Geber buvo netik garsus kaip alchemikas, jis reikia pripažinti už įsteigtoją chemijos. Mažai kas tikro žinoma apie vietą jo gimimo, jo gyvatą, o net gadynę, kada jis gyveno. Jo vardas, ir keletas iš daugelio jo veikalų, tai viskas, kas pateko mūsų laikui. Be abejo, nės jis buvo autoriumi svarbių išradinių chemijoje, ir ant jo kaip autoriteto atsišaukinėjo metašimčiais vėliaus tie, kurie dirbo šitoje mokslo šakoje. Geberis buvo pirmu chemiku, kurs aprašė metodą padarymui *nitriškojo acido*, galingo reagento. šiadien nuolatos vartojamo kožnoj chemiškoje laboratorijoje. Jo veikaluose užtinkame pirmą pėdsaką žinios, kaip veikia dujos chemiškuose apsireiškimuose. Geberis taip-gi aprašo tu las operacijas, nuo jo laikų vartojamas visur per alchemikus ir chemikus. Šitomis operacijomis esti: ištirpymas metalų aciduose, perkošimas, išgaruodinimas, sukrištalizavimas, ir distillavimas; ir chemikas šių dienų jas vartoja tankiaus negu kitus processus. Kas šiadien vadinama yra krystalizacija, tuomet vadinosi sukrekėjimu, rods platesnėje prasmėje negu pas mus šiadien, ir talpino savyje visus atsitikimus, kur kokiunors processu skystimas buvo paverčiamas į kietumą

1) APSIDES (graikiškai: APSIS, sąmazgis), du toliausiu punktu planėtos orbitoje — vienas didžiausiame, kitas mažiausiame atstume nuo saulės.

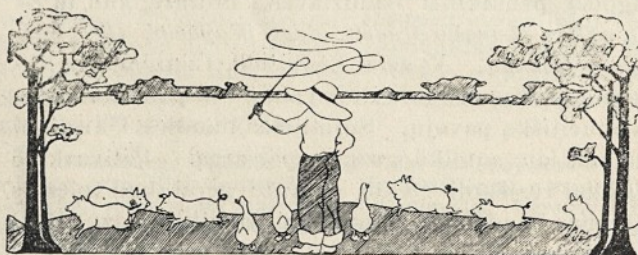
(solid).

Viena akyva buitis, paminėta Gēberio, paverčiant skystimą į kietą daigtą, reikia čion paminėti, nėsa devynis metašimčius vėliaus tas pats eksperimentas beveik tapė pradžia pamatinių principų šiadykštės chemijos. Jeigu gyvsidabrį laikytum, orui prieinant, per ganėtinai ilgą laiką augštokoje temperaturoje, jis galiaus pavirsta į raudonus miltelius. Geberis padarė šitą operaciją atvirame stiklo sudyne su ilgu kaklu, ir jis sako, kad tai pavyko sudyną palikus atvirą, idant *drėgmė išsinešdintų*. Tikro išaiškinimo prisiėjo laukti iki galop 18-tojo metašimčio.

Metoda padarymui kaustiško alkalio iš pelenų augalų paduota tapė Geberio, ir jo metoda yra ta pati, kokią vartoja šiadien, beje prie pelenų maišant kalkių. Ir šitą processą tikrai teišaiškino tik chemikas 17-tojo metašimčio. Nitriškąjį acidą — tai ir vienas iš svarbiausių Geberio radinių — jis gavo kaitindamas retortoje mišalą salietros, aluno, ir Kyprio vitrioliaus. Sutirštėjęs garas sudarė aną galingą tirpalą, vardu *aqua fortis*. Geberis rado, kad pridėdant prie aqua fortis sal-amoniaką galima gauti dar smarkesnę skystimą, nėsa tasai įstengia sutarpinti auksą, kurs metalas n'esti įveikiamas jokių kitų acidų. Šitas radinys, kaip galima numanyti, patraukė atyda alchemikų tuomi labiaus. Naujasai tirpalas tapė pramintas *aqua regia*, ir tas vardas dar teb'esti vartojamas mišalui nitriškojo ir hydrochloriškojo acidų.

Veikalai kitų arabiškų alchemikų ir chemikų yra dar išlikę iki mūsų, ir nors jie akyvi yra tiems, kurie ypatingai užsiima šitajame mokslo šaka, mes galime juos čion aplenkėti. Bet *Rhazēs* (860–940 m.), garsus gydytojas Bagdade, reikia paminėti kaip autorius pirmas aprašęs sulphuriškąjį acidą. Šitas autorius taip-gi pirmas aprašo pamokas padarymui spirito (aqua vitae) per distillaciją, ir padarymui iš jo alkoholio labiaus sukoncentruotoje formoje. antra distillacija su vopna. Žodžiai: alkoholis, alkali, alembikas, ir tulį kiti chemikų išsitarimai, yra arabiškos kilmės, ir paliudyja praeitinę istoriją to mokslo. Arabai su atyda rengė gyduoles ir medikamentus, ir daugelis preparatų, kurie buvo ilgai užsilikę farmakopėjose, buvo kilę iš arabiškų šaltinių, kaip dabar dar jų vardai liudyja.

(Toliaus bus).

RUOŽAI IŠ NETOLIMOS PRAEITIES. Caras Aleksandras II (1854—1881).

1. Baudžiavų panaikinimas.

UŽĖJUS ant sosto Aleksandru II, įlaidesniam monarchui, tapė listelėta suspauda, prasidėjo svarstymai projektų reformų, kurių tulos buvo radikališkos. Maskolijoje buvo trejopa tuomet agitacija: aristokratai norėjo įgyti vietą oligarchijoje; panslavistai (kuriems pradžia davė Serbas Križanič 17-tame šimtmečiuje, o atgaivino tą mintį 19-tame amžiuje Čechų poetas kn. Jonas Kollar) rupinosi įsteigti didelę slaviską imperiją su atrama ant Maskolijos; radikalai gi po vada Herzeno garbino senas kommunališkas įstaigas Rosijos ir platino socializmą. Carui parupo atmainyti agrariškieji įstatymai.

Kaip „Varpas“ (No. 4, 1889) rašo, „idėja reikalingumo panaikinti baudžiavas prasideda nuo 17-to šimtmečio, kada Prancuzai Vauban ir Boigitber parodė, juog visos šalies turtingumas priguli nuo gero užsilaikymo ukininkų. Italų mokinti vyrai, ypač Genovesi ir Filangieri atvirai reikalauja išnaikinimo baudžiavos ir abelnai feodališkos sistemos, kaip priežasties viso pikto draugijoje. 1742 m. Dubos rašo, kad feodališkoji ponija yra produktu uzurpacijos, o feodališkoji tiesa — tiesa stipresnės kumščios. Argenson reikalauja išnaikinti poniją, tuos avilio tranus, ir trokšta demokratiškos valdžios. Physiokratai pagal savo principą: *laissez-faire, laissez-passer* reikalavo laisvės poliitiškame ir ekonomiskame gyvenime. Šitos idėjos atsispindėjo literaturose kitų viešpatysčių, ir vienur ankščiau, kitur vėliau baudžiavos išnyko, ypatingai didelę įspaudą visur padarė didėji Prancuzų revoliucija. Maskolijoje ponai, išsigandę revoliucijų vakarinės Europos, patys atvirai ėjo už reformą. Ir valdžia ilgiaus spirties prieš besiorganizuojančią į slaptas draugystes inteligentiją nestengė. Tiktai prie Mikalojaus I buvo 556 maištai, o bėgyje pastarų 20 metų jo ciesoriavimo buvo užmušti 144 ponai-valdininku. Didelis yra nuopelnas Aleksandro II, kad jis išgelbėjo draugiją nuo didelio sumišimo su kraujo praliejimais“.

„Aleksandras II — rašo B. Limanovskis — savoj prakalboj į Moskvos bajorus 1858 m., nurodydamas reikalingumą panaikinti baudžiavas, išsitarė, kad tą reformą reikėtų iš augšto pradėti, idant iš apačios (beje liaudis) jos neįvykintų. Ypačiai Lenkijoje, Lietuvoje ir Rusijoje pratęsimas atliuosavime valsčionių perstatė didelį revoliucijišką pavojų. Sujudimas liaudies Ukrajinoje 1855 m. jau suteikė gresmį persargą. Palivarkinė lietuviškai rusiškoji šlėkta suprato gerai, kad tolesnis užlaikymas baudžiavų, morališkai panaikintų jau Kasčiūškos Polanieciškiu Universalu, tapė negalimu, ir kad

tautiškame interese ji pati turi pradėti darbą išliuosavimo valsčionių. Tikdama ant baudžiavų panaikinimo, ji vis-gi norėjo kuomi ilgiausiai išlaikyti baudžiavas, nors po kokia-nors kauke. Kongresinėje Lenkijoje palivarkinė šlėkta rodė pagatavumą panaikinti baudžiavas, bet nenorėjo atiduoti žemę valsčionims. Vienok demokratiškoji opinija nepasitenkino tokiu išrišimu valsčioniškojo klausimo nė čia nė ten. „Przegład rzeczy polskich“ Paryžiuje, įsteigtas ir remiamas demokratiškosios jaunuomenės šalyje, reikalavo be išlygų ir tuojautinio suteikimo savasties valsčionims. Tarpe pačios palivarkinės šlėktos Kongresinėje Karalystėje Tamas Potockis (Adam Kzyžtopor), užsitarnavęs tautiškame reikale kareivis ir rašytojas, lenkė jaunesnę šlėktą prie revoliucijiško ir demokratiško rišimo valsčioniškojo klausimo. Kvietė taip-gi atlikti tą didį darbą turintis tuomet didelį garsą ir įtekumą Juozas Ign. Kraševskis. Pamylėtas Lietuvoje kaimiškas lyrininkas, Lindvikas Kondratavyčius (Syrokomla), gėdino šlėktą, kam priešingai tautiškam interesui, norėtų prailginti stovį nelaisvės jaunesniojo savo brolio. Agitacija ir privertimas šalininkų demokratiškos programos ėjo vis didyn ir drutyn, palivarkinė šlėkta ėmė jau svyruoti savame užsispyrime.¹⁾ Tai matydamas, išsigando maskoliškas caratas ir, idant išveržti baisųjį ginklą iš rankų revoliucijiškos partijos, pasiskubino apskelbti panaikinimą baudžiavų ukazu 19 d. vasario (3 kovo) 1861 m. ir panaikinimą baudžiavų Kongresinėje Karalystėje ukazu 22 d. gegužio to paties meto. Tie caro ukazai, apskelbti paskuboj, turėjo pusinį pobudį: mažai davė, daugiaus žadėjo. Užtai revoliucijiškoji partija, idant galutinis išrišimas valsčioniško klausimo nepareitų nuo moskviško carato, paskubino kilimą ginkluoto maišto“.

Tai gi baudžiavos išnaikino gyvenimo reikalai: sociališki elementai kristalizuojasi į naujas formas, geriau tinkančias reikalams ir dvasei naujos gadynės. Rods laisva pramonė, laisvas darbas, savastis, naujos poliitiškos organizacijos buvo naudingesniais vienam kapitoliui, bet podraug kyla klausimas darbininkų, kuri ateitis išgvildens, ir be abejonės gaus viršų reikalai darbo.

Maskolijoje naminiai ponų baudžiauninkai, po dviejų metų tarnystos už algą, tapė paleisti; miestuose apsigyvenę baudžiauninkai, pralobę per pirklybą, turėjo dar per du metus mokėti duonį, nepervišijantį 30 rublių už vyriškį ir 10 rublių už moteriškę. Karališki muzikai turėjo mokėti paskirtą nuomą nuo žemės per 49 metus, po ko žemė jau tampa jų savastimi. „Mir“ su atsikartojančiais žemės persidalinimais pasiliko per įstatymus pripažintas, bet norintieje savastį išsipirkti gaus paskolę nuo vyriausybės. Šiandien šalymais ran-

1) Lietuviškai šlėktai 1857 m. reikalaujant panaikinti baudžiavas, caras liepė insteigti komisijas, kurios užsiėmė tuomi dalyku.

dasi dvarai, atskiri ukiai ir komunos. Tokiu budu 23 milijonai žmonių tapė paliuosuoti nuo baudžiavos. Rugsėjo 29 d. 1862 m. privilegiškoji jurisdikcija tapė panaikinta, prisaikintųjų teismas tapė įvesdintas kriminolams, ir i 6 mėnesius vėliaus kuniškas baudimas tapė panaikintas. „Zemstva“ arba žemietija vietinės valdžios reikalams tapė įvesdinta: skryties suėjimas susideda iš delegatų nuo dvarponių, miesčionių ir perdėtinių komunų. Žemietija rupinasi keliais ir vyriausybės trobėsiais, civyliška administracija jos ribose, ir rinkimu vietinių mokesčių.

Bet ne reformos turėjo svarbą dėl ateities. Ne Turgeniev („Tėvai ir Sunūs“, „Dumai“) ir Tolstoi turėjo didžiausią įtakmę tame perjode audros ir bruzdėjimų, bet Herzeno „Kolokol“, Dolgorukio „Verité sur la Russie“ ir Bakunino ardymų geidulus. Juk ir pačios reformos negalėjo taip umai visiems patenkinti: pati emancipacija burų ar nesusilygina su atliuosavimu Nėgrų ant salos Jamaikos? Tas pats buvo su valnybe pressos, tiesa susirinkimų ir t. t.

2. Lenkmetis ir jo pasekmės.

Normališką plėtojamą Maskolijos apstabdė vėl Lenkų maištas. Suteikimas Lenkams palengvinimų tik paskubino revoliuciją. Kurstytojai prisiėdė, kad liaudis su laiku nebus paklusni kuningams ir ponijai. Tačiau užrubežinės įtakmės, kaip iš Galicijos daviamoji pagelba, notos vakarinių Europos viešpatysčių, o labiausiai Pijaus IX pasilaikymas — suteikė didžiausią priežastį maištui. Tik viename dalyke išlaukiniai kurstytojai apsiriko. Prusijoje nuo 1858 m. prasidėjo nuosekli politika: prusiškai maskoliškoji konvencija Bismarkio, tuomet progresistų išjuokta, buvo taje kalve, kur tapė nukalti pasisekimai valdžios 1863–70 m. Maskolijai prisidengus iš užpakalio nuo pavojiaus, maskolių tautos dvasė atsigavo ir pergalę laimėjo. Tačiau reformų darbas Maskolijoje tapė sustabdytas, ir mes Lietuviai daug nukentėjome.

Lenkijos katalikų bažnyčiose, po vada pačių kuningų, o pavidale apžadinių kelionių, processijų, gedulingų dievmaldystų ir lavinimųsi giedojime, prasidėjo revoliucijiškos demonstracijos. Montalambert'o vaidintuvė tame frivoliskame religijos išnaudojime išvydo „tautą geduliuose“. Pijus IX, prašomas papeikti tokią bažnyčios šmeižimą, atsakė. Ir Vokiečių liberališkoji pressa pamiršo darbą atnaujinimui Vokietijos per simpatiją Lenkams ir užsiuolimus ant Bismarkio už konvenciją. Maskolija ilgai ant visko per pirštus žiūrėjo, pati jausdama savo silpnybę. Caras perspėdamas: „point de réveries“! tikėjosi tēkmę revoliucijos sustabdysis. Tik po ilgo laukimo rįžosi vadus tų ekscesų suminti. Tad vyskupijos valdytojas Bialobrzeskis apskelbė tai ėsant bažnyčios dergimu, ir uždarydino visas bažnyčias. Potam teisman patrauktas, kam buvo dalyvaus ir kituose maišto apsiereiškimuose, tapė kaipo vieš-

patystės vyliugis mirtin pasmerktas, bet po trumpo kalėdinimo gavo susimylėjimą. Taip vyresnybė dar nesuprato tikrojo šaltinio revoliucijos, kad ji užmezgė naujas pertraktacijas su popiežiumi, pokam Felinskis tapė paskirtas Varšavos archyvyskupu (vasaryje 1862 m.). Bet ir jis įstojo i pėdas savo pirmtakuno, ir kitą metą po atentatų korikų-žandarų įvyko ginkluotoji ulyčios revoliucija. Maištininkams netesint spēkose, nežiurint i Galicijos pagelbininkus, atviroje kovoje, popiežiaus įtekme per diplomatiją tapė panaudota. Podraug prasidėjo eilė užmušėjysčių pačioj Maskolijoje, kurios iš Peterburgo platinosi po provincijas.

Lenkai sujudo iš priežasties atsitikimų Italijoje, pasitikėdami Napoleonu III. Ketinant įvesti paminėjimą 1830 m., įvyko susidurimas su kariuomene, ir kraujo praliejimas sukėlė apmaudą. Didžiunai Varšavoje, rodos, numalšino sukiršini, ir su iškilme tapė palaidoti kritusieji maište. Toliaus didžiunai per Zamoiskį Peterburge nuo caro derėjosi autonomijos ir rubežių iš 1772 m.; kad caro įsakymai eis vardan Lenkų karaliaus; kad taryba didikų taps sušaukta po vada grovo Zamoiskio; kad pilna municipališka valdžia bus duota miestams ir valsčiams, ir kad sistema tautiškojo apšvietimo taps perveizėta. Valdžia dvejojo, bijodama namie dēmokratiškų gaivalų, ir Zamoiskis liuosai iškako i Paryžių. Caras paskyrė Konstantiną vicekaraliumi, bet Varšavoje bandė tąjį du syk nugalabinti. Jis prisiėmė už patarėją ir pagelbininką senąjį Markyžą Vielopolskį, pasiuntinį Lenkų i Did-Britaniją 1830 m., ant kurio taip-gi buvo daromi pasikėsinimai. Vielopolskis buvo nekenčiamas nė Baltųjų nė Raudonųjų partijos.

Tuomi tarpu viskas rugo. Lietuva tapė maištu užkrėsta. Herzenas su karščiu užtaravo Lenkų padėjimą, o Katkovas su iškalba siundė vyriausybę priešais. Vakarų viešpatystės reikalavo pripažinti nepriklausmingą Lenkiją rubežiuose 1772 metų. Šmarkininkai tapė paskirti Lietuvos valdymierais. Kad tai vis išvengti dėl Lenkijos, Vielopolskis pasiulė laike konskripcijos paimti visą pavojingąją jaunuomenę i kariuomenę; kada tatai išėjo aikštėn, kilo maištas¹⁾ imtynės per 18 mėnesių: generolai Muravjev ir Berg bjauriai siautė. Iš pradžios maišto Lenkijojej diktatoriumi buvo Liudvikas Mieroslavskis, potam Marijonas Langevyčius, galiaus lenkė judėjimą Tautiškoji valdžia, kurios paskutinis personalas likosi suimtas kovo ir balandžio mėn. 1764 m. Pastaru vyresninku Tautiškos Valdžios buvo Lietuvys Romualdas Traugut, apsiavedęs su nepote Kasciuškos. Maišto organizacija jau nesidavė atnaujinti, nors partizantiškas judėjimas dar traukėsi iki galui gegužio.

1) Peterburge kniaziaus Gorčakov dar pradžioj kovo 1863 m. prilenkė carą išleisti manifestą, su pažadėjimu amnestijos Lenkams, kurie sudės ginklus iki 1 d. gegužio. Vyresnybė labai tikėjosi pergalėti Lenkus, norėjo bent Lietuvą dėl Rossijos išgelbėti.

DENNIS HIRD, M. D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

V.

Bezdžionė ir Žmogus.

(Žiurėk "L. M." No. 44).

Turime 212 veislių bezdžionių, ir jos visos dalinamos į dvi grupi, vadinami Platyrhinės ir Katarrhinės. Pasiaiškinkime prasmę šitų dviejų žodžių.

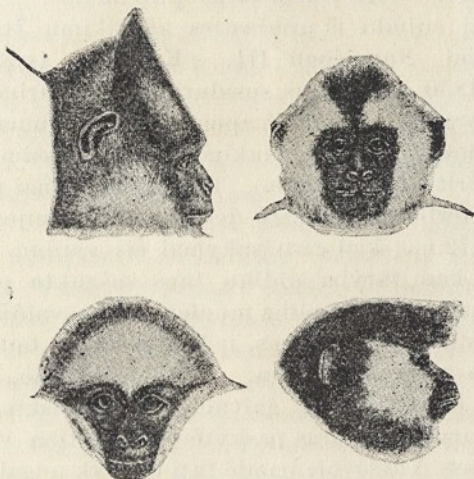

Fig. 149. Atstovai abiejų šeimynų žmogun panėsių bezdžionių. Platyrhinė ženklina plokščianosė, arba priplotnosė.

Katarrhinė ženklina nuleidnosė, arba siauranosė.

Fig. 149 viršutinė po kairei ir apatinė po dešinei yra katarrhinės. Matote, kad augštutinėje, po dešinei, ir apatinėje po kairei, šniurkšlės netik esti plokščios, bet mažumytį nukreiptos lauko pusėn; tiedvi — tai platyrhinės.

Fig. 150. Marmozetės.

Toji grupė taipgi parodė keistą sutvarkymą ir išsiplėtojimą plaukų ant galvos.

Keletas labai stebuklingų buičių pareina ant apsvarstymo šitose dviejose divizijose.

Stebėtina yra, kad visas bezdžiones ant svieto galima padalinti sulyg jų nosių.

Taip gi tēmytina, kad visos paplotnosės randasi Amerikoje, ir niekur kitur; o visos žemynnosės randasi Senamjame Sviete — Europoje, Azijoje, ir Afrikoje — ir niekur kitur.

Tai vienas iš aiškiausių, aštriausių atidalinimų gamtos, ir turbūt ėion nėra jokių išskyrų.

Kas lygiai stebuklinga, tai butis, kad šitiedvi

Fig. 151. Marmozetės (šilkutos).

grupi buvo butinai atskiri per ilgus amžius, kadangi jokios fossylės liekanos protarpinių formų tarp jų dar netapo sujieškotos. Įsidėkite omenin, jegu galima, tą navatną butį, kad tolimoje praecityje šitiedvi grupi gyvunų atsirado, ir kožna plėtojosi savoj linijoje, niekad nebsusitikdama su kitaje. Ar jos parėjo iš tos pačios grupės ar iš dviejų atskirų grupių, jų dabartinė pozicija yra vis-tiek stebuklinga.

Mes svarstysime, labai trumpai, priplotnosės Amerikos bezdžiones pirma, nesa jos, rodos, stovi papėdėje visos serijos, ir parodo samazgį tarp lemurų ir bezdžionių šeimynos. Tai yra antras paveikslas, kad Pietinėje Amerikoje yra buvę labai senoviški tvariniai. Bet atsiminkite, kad priplotnosės bezdžionės nesiranda tiesioginėje linijoje žmogaus prabočių. Jos yra pašaline linija.

Nors reikia atsiminti, kad paplokštnosės bezdžionės esti pašaline linija, sulyg žmogaus, vienok jos mums žingėidžios kaipo parodančios tulas bendras ypatybes bendrųjų prabočių abiejų.

Marmozetė priguli prie žemiausios šeimynos visų bezdžionių (Fig. 150, 151); kojų ir rankų pirštai, iš didesnės dalies, yra pentinuoti, tiktai kojapiuščių nykš-

tis teturi plokščią nagą; vuodega yra pariesta, kaip dažnai randame žemesnėse grupėse žindžių, bet ne pas augštesnes beždžiones. Yra dvi padermi, ir apie 21 veislė marmozečių.

Visos Amerikos beždžionės suglaudžiamos esti po vardu "Cebidae", nuo graikiško žodžio *Cebus* — ilgvuodegė beždžionė.

Fig. 152 viršuje esti vorinė beždžionė, prisikabinusi už šakos su savo vuodega.

Fig. 152. Cebidų grupė.

Apačioje po karei tai — raudonveidė Ouakari. Ji turi liudną, poetišką išreiškimą veido..

Kita, po dešinei, tai — baltanosė saki. Yra penketas veislių sakių; ir nors jų vuodegos ilgos ir pasiputusias, vienok jos netinka, kad užko nusitvertų — beje, saki negali savo vuodega pasigriebti už kokio nors daigto. Jos barzdotos, ir turi nykštį. Viena veislė yra itin interesinga, nėra ji panaudoja ranką dėl gėrimo, ažuot kišus savo snukį prie vandens, kaip kad kitos veislės daro.

Fig. 153. Voverinė beždžionė (*Chrysothrix*), vadinama auksaplauke beždžione.

Voverinės beždžionės — tai maži tvariniai, su ilgomis galvomis ir trumpais nykščiais.

Šitoje šeimynoje yra pastebėtina, kad didumas jų galvų, prietaikmii priė jų veidų, yra didesnis netik kad kaip pas kitas beždžiones, bet ir kaip pas patį žmogų (Fig. 154). Humboldtas tikrino apie vieną iš jų, kad, erzinant, jos akys pasriudavo ašaromis. Kaip žmogiška!

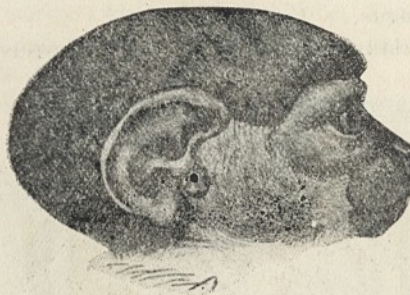

Fig. 154. Galva trumpavuodegės voverinės beždžionės.

Fig. 155 parodo šešis daigtus; viršutinė eilė, pradedant nuo kairiojo šono, parodo žmogaus kaukuolę; viduryje — skeletoną gauruotos beždžionės (*Lagothrix*), ir po dešinei kaukuolę gauruotosios beždžionės. Turbut, tai žmogiškiausiai yra išrodanti kaukuolė, rasta išlauk žmogiškos šeimynos.

Apatinę liniją skaitant nuo kairės:—

Kaukuolė makakės, vienos iš didžiausių Azijos beždžionių; viduryje — tai gorillos; ir po tiesei — tai babuno.

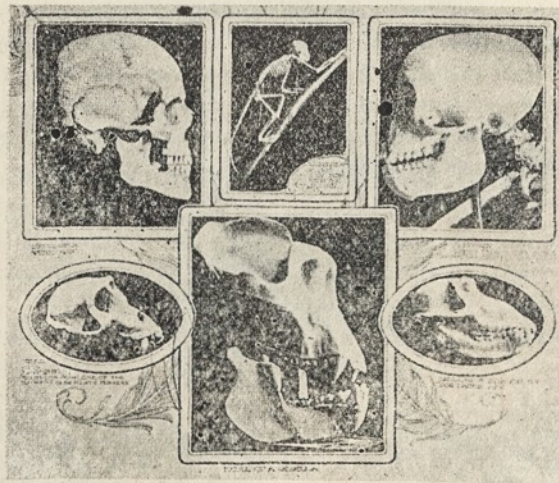

Fig. 155. Gauruotoji beždžionė ir kitkas.

Visos apatinėje linijoje, maž-daug, panėši į šunį. Tai pasidaro, išsikišant žandikauliams taip toli priekyn, kada gyvunai eina senyn.

Žinoma, apatinėje linijoje nėra nė vienos Amerikinės beždžionės, arba prigulinčios prie priplotnosiu grupės.

Nuo šitos priplotnosiu grupės, kuri yra pašaline li-

nija, mes kreipiamėsi prie toli interesingesnio tyrinėjimo — beje, katarrhinių, siauranosių bezdžionių. Šitos mums ypatingai akyvos, nėra, rodos, nėra abejonės, kad jos yra mūsų *artimos giminaitės*.

Siauranosės bezdžionės dalinamos esti į tris šeimynas:—

- 1) Vuodeguotas bezdžiones.
 - 2) Anthropoidus arba bezdžiones panėšias į žmogų (Simiidae).
 - 3) Žmogus.
- 1) Žemiausioje šeimynoje mes dirstelsime į tris

Fig. 156. Gauruotoji bezdžionė.

rūšis vuodeguotų bezdžionių (Cercopithecidae).

Fig. 157 Tšeli bezdžionė, viršų, veria akį iš kelių atžvilgių — jos kunas šuniui panėšus, jos trumpa vuodega, jos kudikiška ranka, ir jos veido išreiška, panėšinti į Džan-Bullių. Toji bezdžionė randasi Šiaurinėje Chynijoje. Akyva, kad — kaip tigeris to paties krašto — ir ji gavo pridėtinį apvaskalą kailinių, kad galėtų iškęsti šaltas žiemas ten.

Fig. 157. Bezdžionių grupė.

Po kairei, tai bezdžionė Diana iš gentės, apyrbotos Afrika. Toji veislė turi pagerbtiną, profesionalę išvaizdą, su švelnia balta barzda ir išriesta, ereline nosimi.

Po dešinei yra Entellus, viena iš šventų bezdžionių Indijos.

2) Pereidami prie tolesnės šeimynos (Simiidae,) patenkame pas bezdžiones panėšias į žmogų. Jos skiriasi nuo pirmesniųjų tik menkniekiuose, nors jos eina artyn prie žmogiškos formos.

“Šitoje šeimynoje vuodegos visai nėra, rankos yra ilgesnės už kojas, ir jų eiseną galima būtų aprašyti kaip eiseną kudikio, besimokančio vaikščioti. Jos niekuomet n'eina pilnai ant visų keturių, bet paprastai krypuoja nepastoviai ant savo dviejų kojų, kurios, kaip pas kudikį, pasinėšusios vidun nusikreipti po jomis; jos paprastai del statumo ar ramstosi su lazda ar pasikumbrina priekyn, taip kad jų pirštų krumpliai siekia žemę“ — (Shibley ir MacBride).

Beddard'as nurodo tulus punktus, kuriuose šitoji šeimyna panėšių žmogui bezdžionių skiriasi nuo šeimynos žemiaus jų ir arčiaus prieinų prie žmogaus, šitaip:— Nors jos daugiausiai gyvena medžiuose, vienok ka-

Fig. 158. Hulokas, vienas iš Gibbonų.

da ant žemės esti, jos vaikščioja pusiau stačios. Kada jos savo rankomis ramstosi žeme, kad pasigelbėti einant, jos atsiremia, kaip kad daro žemesnės bezdžionės, ne plaštaka rankos, bet krumpliais pirštų. Iš tikrųjų, ranka mažiaus panėšauja kojai savo pavartoneje.

Niekas šitoje šeimynoje neturi vuodegos ar skruostų paputos. Plaukai yra retesni negu pirmesnėje šeimynoje. Placenta, arba pogymio vieta, skiriasi išgalėse nuo placentos pas žemesnes bezdžiones, ir tiesiog tokia kaip pas žmogų.

Jų žastai yra ilgesni prietaikmiui prie jų kojų negu pas šeimyną žemiaus jų.

Šita šeimyna dalinama esti į keturias grupes:—

- Gibbonus.
- Gorillas.
- Čimpanzes.
- Orangus.

Gibbonai (Fig. 158) yra smulkiausias, ir stovi visai papėdėje bešančių Anthropoidinių bezdžionių; ir iš visos šitos šeimynos jos labiausiai po medžius besišlamatoja. Jų žastai labai ilgi. Jos šlaistosi po Piet Rytinę Aziją.

Šitie gyvunai gali stati vaikščioti; ir kada jie taip daro, kojapirščių nykštis yra atsikniojęs, kaip pas žmogų, jeigu kojapirščiai nėra kruvon susprausti nešiojamais čebatais.

Beddardas aprašo gorillą (Fig. 159) šitaipos:—

“Veidas yra plikas ir juodas; skura visatinai yra giliai juoda, net gemant. Ausis yra maža; ji žmogiš-

Fig. 159. Gorilla, Afrikos gyvunas.

kesnė formoje negu pas čimpanzė. Nosis turi per vidurį pakilą; šnirpšlės yra labai plačios. Rankos ir kojos yra trumpos, storos ir plačios; ir kulnis matomesnis negu pas kitas augštesnes beždžiones. Tai rišasi su jos vaikščiojimu plokščia koja. Interesinga rasti, kad raumens mažojo kojapirščio pas garillą eina mažyn kaip pas žmogų; tai regimai prideria nuo to, kad ji palieka medžius ir vaikščioja ant žemės, o ne nuo angštų čebatų. Iš tikro, dėlėi jos statesnės eisenos — nėra ji gali lengviai stačia stovinėti — daugelis jos raumenių esti labiau kaip pas žmogų“.

Gorilla užtinkama esti tiktai miškuotoje šalyje Ga-

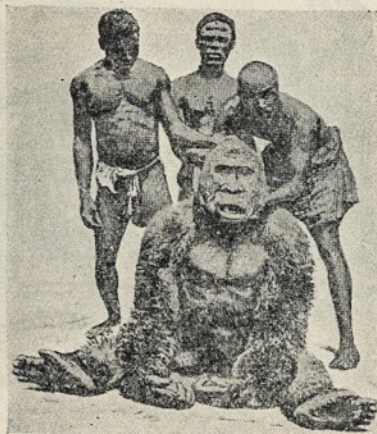

Fig. 160. Milžiniška gorilla, laikoma trijų nėgry.

buno, Ekvatorialės Afrikos. Ji šlaistosi šeimynomis, su tiktai vienu vyriškiu, kurs vėliaus turi persiūmti už savo poziciją kaipo vadovas gaujos su kitu patinu, kurį jis ar užmuša ar nuveja šalin, arba kurio jis pats esti užmušamas ar išgujamas šalin. Patinas mat yra

polygamistas. Jis yra didžiausias iš visų beždžionių, ir pasiekia $5\frac{1}{2}$ pėdų augalotumo.

Interesinga bene bus pažymėti, kad nožmioji gorilla gyvena tik augaliniu maistu (mat vegetarionis!), o čimpanzė ēda mėsa.

Bet neseniai užtiktoji milžiniškoji gorilla (Fig. 160) labai kitas pralenkia augalotumu. Šitą milžinišką gorillą užmušo viduj Kameruno, Yaundėje, H. Pašen'as, ir dabar ji randasi Rothšildo Muzėume Tringėje? Ištisai ilgumas jos kuno, nuo viršugalvio iki viduriniam kojapirščiui, išneša 6 pėdas 9 colius.

Fig. 161 tegul pamokina mus, kaip mažai mes teži-

Fig. 161. Gorillų grupė išdykauja.

nome apie tuos žvėris vien bežiurėdami į vieną klėtkoje uždarytą specimėną. Bet grupė primena daugelį vaikioziškų klastų ir jeibių, ir gana daug išreiškos žmogaus prigimties.

Reikia mums dabar eiti pas čimpanzė, taip-gi Afrikos gyvuną. Daugelyje atžvilgių ji panėšauja į gorillą — “vos esti kokia ypatybė jeib kokiam raumenyje ar kaule, randama pas vieną gyvuną, kurios nerastum pas kita“.

Sally (Fig. 162) srebia savo košę, lyg kad žmogus.

Dvasės ypatybėse esti didžiausias skirtumas tarp gorillos ir čimpanzės. Šitoji yra gaiivi, duodas pamokinti, ir prijaukinama; o gorilla yra šmurgna ir žvėriška, ir visai neprijaukinama.

“Visatina išvada apie relatyvę poziciją tūdviejų Afrikos antropoidų, rodos, yra ta, kad gorilla yra primityvesnė; ir, kadan-gi taipos ji turi labiau prisiartinti prie pirmapradinio pratėvio negu čimpanzė, tai galima sakyti, kad ji taip-gi ateina arčiaus žmogaus, nėra čimpanzė nukeliavo šalin nuo bendro kelmo kita linija“.

Mūsų paskutinė atdala šitų interesingų brolių
esti orang-utanas.

Pažiūrėk į storumą augštutinės lupos, koks tapo
įteiktas visai šitai grupei (Fig. 163). Šiaip tas vaiki-
jozas turi atvirą gymį! Orangai užtinkami esti salose
Borneo ir Sumatros.

Fig. 162. Gerai žinomoji čimpanzé, "Sally", neseniai
mirusioji Zoologiškame Darže, Londone.

Reikia išsiurėti į jauną galvą, nėsa, subrendusio-
je kaukuolėje, šitoji žmogiška išvaizda kartais beveik
išdilusi yra, per didelį pasidauginimą apėmjo žandų ir
per tai, žandai labai toli priekyn pasistumia. Kaip ma-
tote, subrendėlis eina atgal į senesnę ir nustatytą išvei-
zdą veislės, ir dažnai galime patėmyti tą buitį, kitose
išveizdose, žmonyse, kada jie labai nusensta.

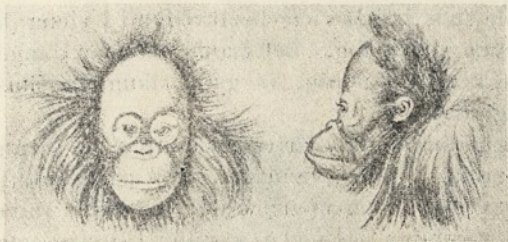

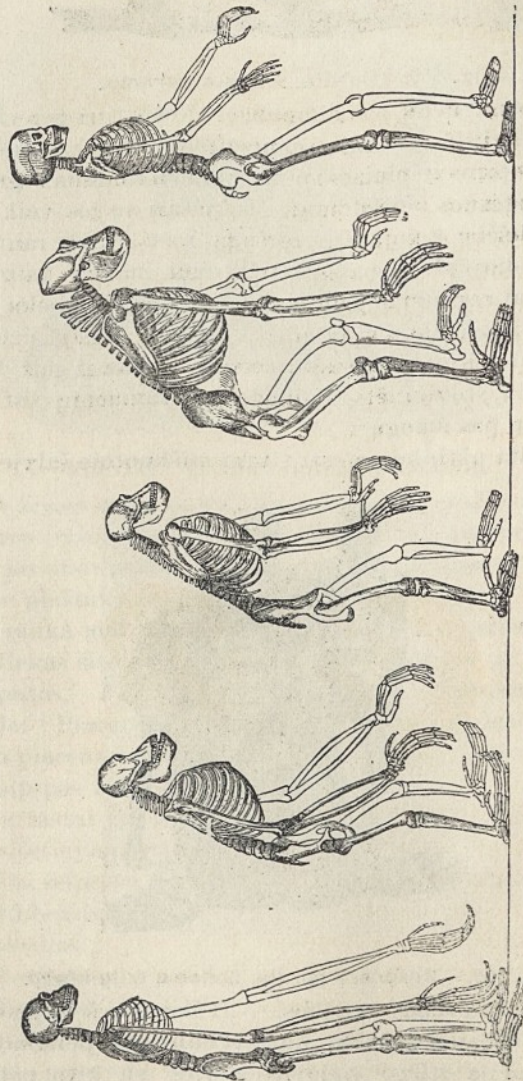
Fig. 163. Jaunas Orangas.

Šitoji bezdžionė apgyvena lygumas ir giriomis ap-
augusias žemes, ir gyvena labiausiai medžiuose. Pati-
nas gyvena pats vienas, išskyrus poravimosi laiką; bet
pataitė vaikščioja su sava šeimyna. Kas nakt, ar kas
antrą naktį, gyvunas kraunasi naują sau lizdą, pames-
damas senąjį (Fig. 164).

Orangas yra didelė ir stora bezdžionė, ypačiai sto-
rapilvė, ir su liudna išreiška. Ausys labai mažos ir pa-
togios ant išžiuros, prispaustos prie galvos šonų. Žas-
tai taip yra ilgi, kad, gyvunui stovint, jie siekia iki
kulkštinių (riešų). Kojų nykštis labai trumpas, ir pa-
prastai be nago.

Fig. 164. Orangas sėdi savo lizde.

Žmogaus.

Gorillos ir

Čimpanzės,

Skeltonai Gibbono, Orango,

Fig. 165.

3) Stropiai patyrinėję šituos skeletonus, nedaug kas
abejos, kad jie visi teisiai yra įdėti į vieną padermę, jei

bent pirmiau butum pasakęs, kad vienas iš skeletų — tai žmogus (Fig. 165).

Mūsų patyrimai apie bezdžiones ir žemasias veisles žmogaus taip dar menki, kad mūsų žinios apie juos labai klaidingos. Nedaugelis yra apsipažinę su darbais nepaprastos nuojėgos, atliekamais bezdžionių. Viena rūšis buvo išmokinta išlipti į kokosines palmas, ir stropiai atrinkus žemyn numesti tik subrendusius vaisius.

Fig. 166. Ilganosė bezdžionė.

Iš kitos pusės, žemiausios žmonių veislės, savo vangiume, žvėriškame, benuosaikingame gyvenime, yra dalykais nesuprantamais kaip kam iš mūsų.

Fig. 167 mes matome ilganosę bezdžionę ir panaitę Juliją Pastraną.

Jeigu koks šaunus apgynėjas tikrins, kad panaitė yra gražesnė, aš su juomi neužsidėsiu ginčytiesi. Julija Pastrana, budavo, pasirodo muzikos svetainėse Paryžiuje.

Fig. 167. Ilganosė bezdžionė ir panaitė Julia Pastrana.

Skaitant iš kairės, Fig. 168, augštutini dvi tai — čimpanzė ir gorilla; žemutini dvi tai — orangas po kairei, o nėgras po dešinei.

Konsulis lošdavo Londone iki savo mirėiai 1904 m. Kada jis budavo apsirėdęs, nelikdavo įdomaus skirtumo tarp bezdžionės ir žmogaus.

Vėl skaitykime iš kairės pradėdami (Fig. 169). Viršutinėje linijoje mes matome jį einant pasivaikščioti su jo tarnu; toliaus, jis keliauja į Brightoną su savo kelionkrepšiu; apačioje jis apsižergęs važiuoja ant dvi-

račio, ir galiaus, gangreit nuilsęs, jis sėdi krėslė. Jo gyvastis buvo apsergėta ant £20.000. Vos galima susiturtėti nuo pameklės, ir nepasakius, kad gaila, juog bezdžionės taip brangios, o žmonės taip pigūs.

Per daugelį šimtmečių mes taip niekinome žemesnius gyvunus, kad mes palygintinai teturime nedaug užrašų apie jų protavimo įiegas ir jų civilizuotus papročius. Iki buvo tikrinama, kad žmogus *absoliučiai* skiriasi nuo kožno kito gyvuno, patol nebuvo galima suprasti kito gyvuno, arba žmogaus.

Fig. 168. Bezdžionių grupė ir Nėgras.

Dalykai, kurius jums parodžiau, tai nėra kokios nepaprastos išskyros, nors taip galėtų rodytiesi.

Vyskupas Taylor Smith, generališkas kapelionas

Fig. 169. Čimpanzė, vardu Konsulis.

Anglų armijos (kovo 30, 1904 m.), turėjo mitrią bezdžionaitę, kuri sėsdavosi pietuoti su juomi, mokėjo

valgyti su viena ar kita ranka, ir elgdavosi kaip kokis ponelis.

Kita bezdžionė, Konsulis II, ėjo lenktynėmis su mirusiuoju Konsuliu I. Tai buvo čimpanzė iš Borneo. Vienų metų budama, ji išmoko sėsti prie stalo, pasiim-

Fig. 170. Gallos vaikas, devynių metų amžiaus, Afrikoje.

ti peilį ir šakutę — pirma gražiai pasikišusi servetaite po smakru — gerti iš puoduko ar taurės, neužmiršdavo apsiėjimo prie stalo, ir kojas laikydavo pakišusi po stalu, o ne ant jo. Ji mėgo pypkę po pietų. Pietams pasibaigus, ji rimtai nusišluostydavo burną su servetaite, nulipdavo nuo savo augšto krėslo, liuomai atsisėsdavo ant kedės, pasiimdavo savo prikimštą pypkę, paėmusi briežuką išibraukdavo jį, ir gėrėdavosi savo rukymu. Ji mokėjo stropiai nušveisti čeverykus, ir laukdavo savo skatiko, kada pabaigusi buvo darbą. Ji prausdavosi su prausyly ir vandeniu, ir apsimaudavo kelines ir sermėgą be kieno pagalbos.

Vienos tik drapanos sutrukdė mus pamatyti daugelį punktų panėšumo tarp mūsų gauruotesnių giminių ir mūsų pačių.

Pažiūrėkime į keletą iš žmonių veislės, kurios n'esti prislėgtos gražiomis madomis drapanų.

Tėmykite, kaip galva sklendžiasi užpakalin, o apatinis žandas ir burna kyšo priekyn, kas mums labai primena bezdžiones (Fig. 170).

Fig. 171. Hottentotų vyresninkas ir jo žmona.

Fig. 171 matote išveizdą labai panėšią į pirmesnę moteriškėje. Burna išsikišusi, o galva atlušusi.

Šitas vyresninkas (Fig. 172) yra papuošęs savo

viršutinę lupą; bet patėmyk ilgumą jo žando nuo ausies iki smakrui.

Fig. 172. Vyresninkas Afrikonų gentės Lomani.

Fig. 173. Afrikos negrė, kuri dėvi kamštį už lupos.

Fig. 174. Australijos žiuponė iš Naujosios Pietinės Vallijos. Lupos kamštis (Fig. 173) tai pagražinimas,

kurs gal-but nejis madon musų šalyje; bet vis-gi jis yra žmoniškesnis negu pešimas plunksnų nuo gyvų paukščių, kad padabinus savo skrybėles.

Įtėmyk ilgą viršutinę lupą Fig. 174, kuri taip ženkllyva daugumoje žemesniųjų veislių, ir kuri labai at-

Fig. 175. Naujos Gvinėjos tėngymis.

kreipia atyda pas orangus. Nesusibark su savo motere, jeigu ji turi tolygią lupą!

Fig. 175 parodo ypatingai panėšinėią gyvunams lupą, ir plokščią nosį. Burna tai — sekupasakiška išveizda, ir tuli žmonės daug primokėtų, jeigu be vargo jie galėtų paslėpti savo burnas. Fig. 176 mus vėl gąsdina plokščia nosis ir žvėriška burna.

Pirma negu mes nusigastame ar susigėdiname savų prabočių, reikėtų mums patyrinėti šimtus žemesniųjų žmogaus veislių, ir tad atrastumėme, kad skirtumas tarp augštesniųjų gyvunų ir žemesniųjų žmonių visai nėra taip didelis, kaip kad neišmanėliai ar nežinėliai paiso.

Fig. 176. Tengymiai Queenslandijos, Australijoje.

JURGIS SAVICKIS.

NEJAUKUS ŠEŠĖLIAI.

GRIAUSMINGAI staugia vėjas. Pilkais kunkulais besirisdamas šliaužia jisai tamsiomis gatvėmis ir kaukia drebėdamas tarp tylių, juodų namų. Tartum žvėrys apgalėtas, o baisiai mušamas čypia iš skausmo — kirčių ir raitos, vingiuojas. Ir tas vėjas staugiantis tai stabdė manę, išispyręs į krutinę man savo geležiniomis rankomis, tai vėl, išsibėgęs iš užpakalio, družiai stumtelėdavo — tartum parversti norėjo.

Bėgau.

Plakiau į plytas akmenines, vėjas garsiai nešė žingsnius tyliomis gatvėmis.

Priešaky keno tai uždegti keli žibintuvai — platus, minkšti spindulių skriduliai, pasupami vėjo, susviruoja ir numeta bailiai kelis spindulius ant žalių, sunkių sienų.

Bėgau ilgai, perdaug ilgai, — krutinėj draskė ir slėgė, tartum plaučius čiulbė kažikokie nuodai; veržėsi prislėgtas dusavimas.

Norėjau parpulti — jau spėkų nebuvo, bet — ne, negalėjau — vis bėgau.

Prisiglaudžiau.

Šaltos sienos akmuo nutildė kaktos karštį.

Tyliai, tyliai, neaiškiai, yt iš-požemių, gurguleno genama svaidoma minia.

Padukusi ir umai blaškoma minia.

Sopulio klegės, augštai, linksmi dainelei berupestingos mirties bepritariant.

Žvangės — skambas.

Kaip lavė liejosi aibės žmonių į visas puses, surasdami vis naują atspirtį, naujus nepasitikėjimus.

Dundėjo.

Užė.

Į sieną takštelėjo dvi kulipkos — mirktelėjo šešėliai.

Tartum — raitelis, kitas.

Stovėjau, protavau.

Keistas šaltumas sukaustė man mintį ir valdė, laikė.

Raiteliai.

Vienas sudraudė arklių ir lėtai, lėtai pradėjo svarinti šaudyklę, nuvargęs sunkiai glaudė prie peties, o aš — stovėjau.

Jo akis — baisios — žvelgėjo manim, dar — juodas vamzdžio galas — ištisas pasaulis, jūros gilios, šieno pundelį mačiau da, pririštą prie šono arkliui.

Įstumtas viršžmogaus spėkos, griuvtelėjau, pašokau. Girdėjau tik, kaip sugirgždė pjaunami stiklai.

Valandėlė.

Ne, ne aš bėgau, o kas tai kits nešė. Ledinančios laimės užbėgdamas pirm bučiavo į lupas, glamonėjo manę ir degino aiškia, laimės ugnimi.

Pripuoliau prie augštų, sunkių vartų ir aš, prieš — mažas, menkutis, su įtemptomis rankomis, gįslomis įtemptomis stumiau tas geležines duris — paslaptį mano.

Valandžiukė kruvino žaislo — ir ta tokia juoda, paslapties pilna ėrčia pradėjo slugti, eiti išlėto į priešakį nuo manęs — duris drebėdamos lėtai darės.

Prasivėrė.

Su riksmu, ar daina nuūžė pro šali.

Ir likau vienas.

Nepaprasta jausdamas.

Tartum gėlės žydėjo ir tylios svajonės supo savo glėžniais stebuklo sparnais.

* * *

Užmirštas pergatvis...

Ypatinga tylą.

Visko atsikratyti, pamiršti kas čionai daros šendie!

Atsirėmiau prie tų sustingusių namų.

Kudikystės rytas. Priešnamy — klevas. Saulutė taip ir žėria, skandina spinduliuose mūsų trobelę.

Nedėdienio rytas. Papusryčiavę, tėvai eina bažnyčion. Balti dobilėliai pas sesutes maldaknygėj.

O mes draugai — kaimynai, — ištisas čiauškėjimas, klyksmas, — ripką mušti, avietauti, svetauti pas mūsų bobutę palei girios.

Medauninkai.

Pasakaitės.

* * *

Liuosai išsitiesiau, atsidusau ir žiūrėjau dangun.

Briauna triobėsio — šaltas akmuo po manim.

Tarp sienų ir stogų židrėjo iškarpytas sklypas dangaus ir viena, tik viena, aiški prielanki žvaigždė mirksėjo, kalbėjo man, vienintėlė draugė.

Jug vėl jaunas. Keista net — kas senėti gal?

Švietė aukso, aiškios saulės, sroveno puikus, tyrus upelis ir giedras pasakas sakė.

Kvepenčių gėlių šneka.

Tai saldus vėjalis pakutendavo plaukus, tai žiedai sulinguodavo savo skaisčiomis galvomis ir pritardavo tai romai.

Tekėjo gražios dienos į nežinomas vietas.

.....

Sujudęs miestas nerimo.

Nepaprastas kriokimas įžeisto smako.

Gyvenimas kvatojo manim, — iš žmonių. Rijosi, daužė viens kitą. Užsimiršę medžiojo vienas kitą, — jieškodami laimės.

Buvau dalimi muro, akmens, tik man ir buvo gerai.

Nenorėjau mirti, šokti mirties keistą šoki — nei tiek.

Sučypė, sugaudė vėsulos žmonių pro šali.

Ir mačiau.

Vienas raitųjų kareivių vydamas pagriebė moteriškę ir mušė, grumdė ją savo svariais dideliais batais veidan.

Gynėsi, neatsigindama, o ypai ir keiksmi riedėte riedėjo jaunajai.

Gindamasi kėlė savo rankas lankščiojos ir glaudė jomis galvą.

Skausmų eilė, kaip graudinga gaida užgavo sielą ir draskė ją.

Kiekvienas dirksnys užsidegė — liepsnojo atmonijimu, pykčia.

Prieš akis buvo tik tas valandos žiaurusis viešpats.

Piktumas nepaprastai jėgas daugino: nieko nejausdamas prišokau taip arti mušančio. Nervinga ranka ištraukiau iš makšnelių finų peilį, iškur beatsiradusį — pats nežinau.

Smarkiai sudaviau su tuo peiliu jam į šoną.

Tartum kur-tai toli čirkštelėjo — kaukštelėjo du akmeniuku.

Lygu ką-tai atmindamas, baltomis, apvilktomis lėlėmis pažiūrėjo į manę — susviro ir dribo.

Mergužė gi dejuodama tiesė prie manęs rankas... Negalėjau to visko pergyventi — stumtelėjau ją nuog savęs.

Po kojom pasipainiojo sukniupęs, išsitiesęs žmogaus kunas.

* * *

Prieš — tik ledas.

Užbėgau juomi, kaip ir daugel kitų užvėtų — tai buvo užšalęs kudras, ar tai upė.

Tas ledo kelias buvo taip sklidus — sklidutis, kad kniupo arkliai ir raitieji negalėjo taip greit susizgrai-byti. Iš pradžių tik žvilgterėjo, o paskui ir visas iš tamsių ėrčių išplaukė mėnuo. Ledas, it ramiausias nakties vanduo sustingęs, mėnulio spindulių užgautas, aiškiai spindėjo.

Buvo šviesu. Šviesu tiek, kad aiškiai buvo matomi vyčiai ir ten, bei šen besigelbstančios žmonių gaujelės.

Iš tolo tas bešrodė nelygu kokiu tai žaidimu — linksmaja valanda — linksmiųjų žmonių.

Gyvenimo žaislai.

Užsivingiavęs taku jau buvau ant augštoko kalnuoko.

Mokėjau kuomet tai da jaunystėj svaidyti akmenimis, tat pagriebęs kiek taikiau, o taikomas akmuo regimai atrasdavo tikslą.

Pagriebę kelyse didelę apvalią ledo aižę dručiai ją pastumėjom, inritinom sklanu keliu pakalniop.

Prunkšdama, taškydama sniegų ritosi stačiai link didelės dėmės ant ledo — atsivijančių šešėlių.

Įtempęs paskutines jėgas išsibėgau ir visgi atsakančiai nusitvėriau už viršaus augšto užtvaro, regis vi-

sai neperšokamo.

Nelabą arti prijausdamas, skubėjau, pasitempiau dar kartą, krutine užguliau, persisvėriau ir jau buvau kitoj pusėj.

* * *

Orientuoties negalėjau — didžiai tamsu buvo.

Iš po kojų išsinērė šuva ir storai vamptelėjo.

Buvau pasinėšęs eiti išėjimo jieškotų, bet iš tarpo skubiai genamų debesių išvydo mėnuo — sustojau, turėjau lukterėti.

Gilumoj kiemo, pro apšviestą langą buvo matomas koks tai senis, su balta, gražia bārda, su akymis tvirtai įbestomis į vieną vietą — ar rymojo ką tai sau didžio ar tai meldės už “tuos“ visus — bekeliančius maištą, už tuos atsitikimus, taip staigiai ir griežtai besuardžiusius jau ne vienai šeimynai ramumą. Šilto įtupėto kampelio jaukumas tuose languose tvauksėjo ir, manytum, šio kampelio gyventojams buvo gera tik kartu ir taip mažai domos tebebuvo prie platesniojo pasaulio ir jojo sukurio.

O vėjas begailestingai kaukė.

Kruptelėjau.

Iš nakties tamsumos netikėtai priešais manę stojo ėsybė baltuose rubuose — jauna moteriškė.

Laiba. Naši.

Sugriebė manę nervingai už rankos.

— Pražusi. “Jie“ visur šnairioja — tuoj gal ateiti ir tavę užklupti.

— Eikš!

Tvirtai paėmė vestų.

— Eikš!

Atšokau porą žingsnių atgal ir nustebeš žiurėjau stačiai, tvirtai jai į akis. Nors prie visoko pripratau šiadien, bet to jau buvo perdaug.

— Gana man šmėklų — nejučiomis sušukau. Gana man visko. Kas tu?

— Aš! Ha-ha... Ką gi sakyti. Jei nori — surišta arelaitė!... Skrysti norėjau — neišgalėjau.

Kas dedas aplinkui, kas dedas! — ar galėjo tokie sapnai buti?

Laiminga, liuosa, lėkti galėčiau... Nebijok — aš nepamišusi.

Tiek jausmų. Tokie atsitikimai.

— Bet pala! — aš ne “jų“ karžygis, aš joks karžygis. O tik — ugnelė suklydusi.

— Nežinau kas tu ir kartu — žinau — kas tu...

Bet čia — neatsargu.

Jinai įvedė mane į erdvingą, žemą triobėsį. Tiesėsi cilės ryšuliu — prekių.

Kaip tik tuo pat laiku ėjo per kiemą.

— ... Išokęs čia negalėjo it vėlė išidangstyti... ne vienas paukštėlis gal... Su atsarga.

Toliau jau nieko negalėjom begirdėti, tik vėjas

užė, tik vėjas raudėjo.

Mudu gi paskubėdami, prasisprauzdami įnėjom į tuščią tarpą tų betvarkiai prigriautų daigtų — nelygu į kokį tai grotą ir rupestingai užsisklendėm dideliu, apkaustytu ryšuliu — ir klausėmės.

Didžioj tylumoj girdėtis buvo, kaip čirškėjo veriamos duris. Bumbėjo neaiškūs balsai. Šuo rusčiai pradėjo loti, pułdamas su atkaklybe prie svetimų žmonių. Susprogo staigus šuvis ir lojimas daugiau nebebuvo girdžiamas.

— E-iu-u! — ilgai sušvilpė. Musų gubernija mažesnė negu šis tvartas.

Insiveržė žmonių. Jų balsai — tartum iš kibiro.

Mano nepažįstamoji pasibaisėdama tvirtai laikė manę už rankos; aš jai ką-tai raminančio kalbėjau.

Kaži kas rusčiai sušuko:

“Vėjus tik gaudyti. Velyk į triobą daugiau, į triobą, sakau!”

— Klausyk Barabonai, taip ir verda krutinėj. Kad bučiau arčiau nusukčiau sprandą valkatai.

— Na dantų neaušinkiva!

— Daug tu vėją po laukus sugaudysi — garsus juokas pašiepimo skrydo plačiai.

— Puvėzdra tik jau ėsi — užstoti savo brolių reikia, reikia sakau.—

Žmonės ilgai bastės, dundėjo batais plačiai pasklydę po triobėsį. Kas tai užsikorinęs krapštės net palubyje. Lydėjom kiekvieną jų žingsnį, privalėjom klausyties jų žiaurių žodžių, barimosi.

Slinko neramios, ilgos dienos, nors tik suspėjo pereiti kelios minutės.

Nelaimės mano draugė — keistas likimo paukštėlis benešas išliuosavimo šaką ir tik staigiai patekęs narvelin, buvo arti prie manęs. Girdėjau, jaučiau, kaip karštai, greitai dusavo, ir karštis jos kvėpavimo kaitino man skruostą.

Burys atkakliai jieškančių artinos prie mudviejų ir laimėn — prie išėjimo.

— Daug turbacijos del visokio nieko, taip greičiau bus! — sušuko nekantrus balsas.

Visi nustojo kiek landžius, baldžius, tartum ką tai sekdami. Sukrabždėjo dėžutė nuo degtukų, abu girdėjom, kaip buvo užbrėžtas degtukas, paskui kitas ir da keli.

Šniokštimas žmogaus, tartum dirbančio nenuoseklų darbą, ardė tylą ir buvo toks garsus. Iš lėto tratėdamas kas tai spraginėjo, tartum laužė šakalius, tartum bėrė smėlėmis į stiklą.

...“Jug jie mumis padega!...”

Ar raudėjo? — Ne. Tik kraštutinę bevilčią nujausdama nervingai glaudės prie manęs it manyje tik atrasdama paramą.

— Pala, tuoj viskas bus geriau — šukavo. Štai žiurėk radau vatos. Pala, papusk. Ne, ne, dėki ištri-

žai po kampu, tas lentgalys ant viršaus.

— Na tai rods. Jei čia, tai užkniauks katinėlis.

Kas tai iš tarpo jų draudė, gynė net raštą šventą-
jį paminėjo, bet visi juokdami išėjo.

Ilgai rėmė, sklendė duris, paskui girdėtis buvo
kaip sunkiai suduzgeno užkišama geležinė durų už-
sklanda.

Ligustai prunkšdamas, su padukusiomis akymis,
atrėmiau tuos ryšulius ir nustebau — pilki dumeliai ap-
glėbė man veidą.

Abu nustebę sustojom.

Rausvi ugnies kaspinėliai — tartum jais kažikas
žaištų — mirgsėjo, vingiavos, lipo siena. Verždamasi
srovelėmis iš ryšulių ugnis čypė, spraginėjo, o kartus
dumai jau sklaidės pažemėmis. Su braškėsiu truko ap-
kaustas ryšulio. Išsiplėtojo, pasiputė per šulus kas tai
balto, regimai, vata. O ugnis jau šokinėdama išivėlė
į tarpą vatos, — greitai prabėgusi paviršium, aplaižė,
paskui, tartum pikčiausias žaltys su šnabždėsiu didžiu
vis skverbės gilyn, gilyn, purtydama galvą.

Nuo vieno ryšulio ugnis nubėgo kitan ir staigiai
pašokusi švystelėjo ore ir dasilietė stogo skardos.

Pajautimu abu šokom greičiau prie durų. Tikėda-
masi tvirtai, kad tuoj busiva abu laisvi. Kiek tik įga-
lėjom pastumėm jas, bet duris nei nekrustelėjo, tik ran-
kos mudviems įlanko.

Išblyškusi, silpna atsirėmė prie ušoko ir žiurėjo iš-
gąstingai, liudnai į mane.

Ir jos akis buvo — akis pamišusios.

Tiek jose tylios, o šaukiančios maldos, tiek noro iš-
vysti gyvenimą, noro „jaunosios arėlaitės“.

Šiurpas sujudino širdį.

Buvo išblyškusi.

Tartum susitarę, šaukdami pradėjom vadinti pa-
gelbon, vėl judinom duris, šaukėm, bet ugnis švilpė,
gaudė, tik vėjas čiožė stogu ir piktai, viską užrėkda-
mas kvatojo, sprogo nuo juoko.

Dumai jau glėbiojo mums kojas, pradėdami begai-
lestingai spranginti. Karštis didėjo — tujų žmonių
sukrautoji ugnavietė vargui mūsų didesnam buvo neb-
toli durų.

Dūsdamas, sugiebes buomą užsikoriau ant prigriau-
tų gramzdų prie pastogės ir regėdamas nuolat baltą le-
liją, dangaus mėlynės žydrąsias akis, dručiai mušiau į
geležies stogą su tuo sunkiu įrankiu, bet stogas tik ty-
liai žvangsėjo, o ypač atrasdavo vis naują atspirtį.

Vyliausi. Ir stogas tartum pradėjo linksėti.

Antplaukę dumai kartieji gniaužė akis, spaudė
gerklę.

Atsiblaivinau.

Nelaimės mano draugė, skausmo netikėto užgauta
stovėjo vis žiurėdama į bearčias, tartum jai viskas ma-
žai tērūpėjo.

Norėjau nuog širdies vėl tikrinti, jog išėjimas bus,
kad nenusimintų galutinai. Sušukti norėjau iš gėlmių
širdies, jog jinai nepražus. Bet staigu veidas mano ne-
pažįstamos nušvito išganingomis žvaigždutėmis.

Su atsiduksėjimu jinai nusišypsojo, atstojus, regi-
mai, tom bjaurioms šmėkloms. Nuo jos ėsybės plaukė
toks lengvumas. Toks džiaugsmas jos įstabių akių.

— Koki aš!...

Širdingai prasijuokė. Nesulaikoma ašara susping-
sėjo jai akyse ir nuriedėjo jos jaunu skruostu.

— Kai tai žmogus greit nusimini! Maniau... Oh!
Na, eikš čionai, stogo visvien neįlaužsi — tvirtai statė
jį tėvas manasis. Na šokk-gi!

Patiktų manęs jinai ištiesė savo ranką lanksčiąją,
baltučią.

— Nors seniai bebuvau — rasiu.

Keliavom abu greitai.

Apčiuopa, užvingiais, ir staigu veidan paputė šal-
tas, drėgnas oras. Gaisro užėsysis begirdžiamas jau bu-
vo lauke. Braškėjo, sproginėjo žiežerkos, ore šokinėjo
liepsnelės it žuvis iš vandens.

Arti ugnies, kieme margaliavo kelios žmonių silve-
tės, gainiodamos po kiemą fantastiškus šešėlius.

Stiklai namo užsidėgė raudonomis spalvomis ir pats
namas iš tamsumos žiurėjo kokiomis tai nejaukiomis
akymis.

Su atsarga įnėjom į namą. Vogtinai perėjom ilgą
prieangį, vogtinai ėjom per tamsius kambarius.

* * *

Naujas pasaulis.

„Jos“ kambaris.

Ore sukvido alyvos ir kaži-kokie skaištumai. Bal-
dai, gėlynas skendo pilkume, viskas kambaryje pynėsi
neaiškiais šešėliais, maloni apybrėška supo.

Nelygu pasakos navatni skambučiai tylą suardė jos
balsas skambusis, lengvas.

— Kas gi tai buvo... Sapnai?...

Rasos dvelkimas — neaiški džiaugsmo banga atgai-
vino mano širdį.

— Na, arelaite, daugiau nesapnuosva tokių sapnų...

— Sapnų daug bus: juk-gi tu neatsiskirsi nuog ma-
nės? Toks vienumas beliktų. Nesuvokčiau nieko viena.

— Tą tik ir aš paklausiu.

Buvom jauni, galingi.

Valandžiukę tylėjom, kažkokie stebuklai širdy
tvėrėsi.

Tvirtai, su koku tai dėkingumu paėmiau jos ran-
ką, jos ranka uždraustomis svajonėmis degė.

Tartum vėjui paputus ji šauni susviro, balta lelija
buvo prie mano krutinės, jos lupų skaitį aš gėriau, at-
menu — akis graudžios, laimingos, ilgi blakstienai nu-
leist, it spinduliai vakaro saulės.

Nepaprastomis, skaisčiomis vilnymis — gaidomis
tekėjo viena siela kitan.

Pasaulis toks gražus.
Išnyko pasaulis.

* * *

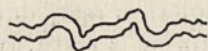
Dujoje smulkus rudens lietus. Vejamas sopulių, ilgėsių sunkių, slinkau — liudėjau tarp ilgų medžių alėjų.

Lapai pageltę birėjo, — šiušėjo man po kojų. Lapai skaudžiai kvatojo.

Ėjau suklydęs. Ėjau be tikslo vienu-vienas.

Mano sapnai šviesūs pražuvo.

Ėjau be kelio ten, kur vėda, nuveda paskutinė be-tikslė.

Sis bei Tas iš Chronikos

Kaip kituose klausimuose, taip ir mokyklų reikale Amerikos Lietuviai neturi išsidirbę geros sąmonės nė geros tvarkos. O daug ir labai daug gero galima būtų atsiekti, be didelių klapatų ir be didelių lėšų, jeigu būtų bent truputis sutarties.

Katalikų kuningai rupinasi savotiškoms, beje tik poterinėms mokykloms. Nėra sunku tokias įsteigti. Paprastai pobažnyčiuose esti pusiau tamsios grįčios, ir tad nesirupinant mokintinių sveikata, ten suvaro vaikus ir mergaites kelioms valandoms kasdien, kur mokytojo vietą užima jau tai sesers jau tai vargonininkai. Žinoma, parapijonams kas galvoje, ar tokie mokiniojai kam tikę ar netikę, ar patys turi kiek mokslo šviesos ar ne, jeib tik vaikučiai išmoka poterėlius vebtent! O jeigu dar sugebi kokią dainelę užtraukti ar kokias eiles iš galvos atkartoti, tai kas abejos apie mokytojų gabumus, ypačiai kada jie kas ryt vaikus lyg avinus vedžioja bažnyčion išklaudyti šv. mišių? — Iš to aišku yra, kad kaip Lietuvoje seniaus, taip Amerikoje dabar mūsų visuomenė pobažnytinėse mokyklose rengiama esti ant tarnystos bažnyčiai, o ne į gyvenimą su jė kova už buvį. Nėsant kritikos, visuomenė tokiu jaunuomenės auklėjimu pasitenkina, ypačiai kad svečiai iš Europos atvykę (kun. Tumas, Dr. Basanavyčius ir k.) neskėli pagyrimų kuninginėms mokykloms. Mūsų-gi nuomonėje tokios mokyklos visuomet buvo ir dabar pasilieka blėdingomis. Viena, jaunuomenei galvon pri-kemša bereikalingą ir nuodiugą, beje religišką, ballas-tą; antra, nelavina nė proto nė jausmų, o bemulkinda-

mi juos atbukina, ir tik iškiepija nuolankumą kuningi-jai, beje vergystės dvasė; ir trečia, gyveniman nepri-rengia, nesuteikia amatų, nė-gi palinkimo prie mokslo. Galiaus nė lietuviystė naudos daug neturi: vaikai neiš-moksta tinkamai savos kalbos, o jau su savo tautos his-torija ar literatura nieko nesusipažįsta. Iš pobažnyti-nių mokyklų nėra išaugę kilti Lietuvos mylėtojai ir smagios Lietuvos kėlėjos.

Iš visų atžvilgių Lietuvių auklėjimui tinka viešo-ji Amerikos mokykla. Ten mokytojai geri, baigę tin-kamą mokslą; ten lavina protą žiniomis reikalingomis gyvenime ir neužmuša troškulio daugiau šviesos jieš-koti; ten net kningas už dyką duoda, iki vaikai ir mer-gaitės pabaigia augštąją mokyklą. Augštoje mokyklo-je norinčius mokina techniškų dalykų, ar šiaip gyveni-me naudingų ("biznio" šakose). Skaudžiai nusikalsta tie gimdytojai, kurie savo vaikučius šalina nuo viešo-sios mokyklos ir tokiu būdu sunkina vaikų likimą.

Bet sakysite: ten nemokina mūsų kalbos nė litera-tūros nė historijos. Tas teisybė. Bet čion lengvu pa-sigelbėti. Yra tam tikslui du keliu. Viena, galima šeštadieniais ir sekmadieniais ir pobažnyčiuose tų daly-kų pamokinti, ar šiaip tautos namuose, kurius galima būtų įsteigti visuose mūsų naujokynuose, jeigu tik vi-suomenė to trokštų ir jų svarbą suprastų. Pašvenčiant kas savaitė dvi dieni, galima jaunuomenę tėvyniškuose reikaluose užtektinai praakinti, jeigu tik turėtumėme tinkamus ir šviesius pamokintojus, o ne kuningines seseles ar bažnyttarnius-vargonininkus.

Antra: ten, kur Lietuviai kruvomis gyvena, nė viešoji mokykla neatsisakytų užlaikyti mokintoją mu-sų kalbos, historijos ir literatūros. Žinoma, kepti kar-veliai neįlėks mums į burną. Reikia, kad ukėšai susi-tarę reikalautų nuo mokyklų komisijų lietuviško moky-tojo ir lietuviškojo mokslo. O ar kas mėgina tai dary-ti? Ne. Kodėl-gi ne? Todėl kad mūsų visuomenė akla. Juk žinote, kad mokestis mokame mokyklų užlaikymui; tad ir tiesą turime reikalauti tokio pamokymo, koks mūsų visuomenei esti naudingas ir reikalingas. Nuo kuningų tokio paragavimo nesulauksime, nės jie kaip gyvi yra priešingi viešajai mokyklai. Jiems taip ir vyskupai elgtiesi liepia. Reikia čion sumonės pačių tė-vų. O kas tą sumonę duos? Ją įgytumėme per agita-ciją laikraščiuose ir susirinkimuose, jeigu mūsų rašy-tojams ir kalbėtojams mažiaus rupėtų tuščios zaunos ar ypatų kandžiojimai ir dergimai, o labiaus prie širdies prigultų apšvieta ir visuomenės pagerinimas.

Pamėginkime tolygias idėjas platinti, ir pamatysi-me, kad jos įvyks laikui bėgant! Pasidžiaugsime gra-žiais vaisiais gražių darbų taip pat, kaip šiadien kad skundžiamėsi ant vargo ir skurdo dėlei to, kad nemo-kėjome nuo jų atsikratyti. Svetimi nesirupins mūsų geroje, jeigu patys neapsižiurėsime.

* * *

Kuningams rupi apibudinti darbai ir gyvenimas seniai pasimirusio kun. A. Kaupo. Mums toks jų triušas netik neužkenkia, bet daug gelbsti. "Viltis" (No. No. 135—142) patalpino keletą laiškų, kun. Kaupo raštų į kun. Tumą. Abudu yra žinomu Lietuvių visuomenės veikėju.

Viena ypatybė veiklume kun. Kaupo sminga akyn skaitytojo, beje jo aklas neapkantojimas laisvamanių, o ypačiai d-ro Šliupo. Ar imsi seniaus "Vilniaus Žiniuose" tilpusius jo laiškus iš Amerikos, ar svarbią knigę "Evoliucija o ne Revoliucija" (kurios socialistai *nemato*, tur-but neįstengdami prieš argumentus kun. Kaupo atsispirti, o gal jie svarbesnių raštų su visu neskaito?!), ar kitus raštus pasimirėlio, — visur neatžintum Kaupo, kurs Chicagoje gyvendamas, dar kuningu nebudamas, pats laikė savę laisvu žmogumi. Kaip tik tapo kuningu ir prisigėrė kuningiško raugo, laisvamanyba nuėjo velniop. Šliupas ir laisvamaniai buvo užpuldinėjami be teisybės, be pamato, tik dėlto kad jie nešoka sulyg kuningų muzikos. Juk p. M. Roemer savo "Litvoje" yra daug teisingesnis, nors ir jis per Lenkų akinius žiūrėdamas, negali iš pliovonių išsipainioti. Matote, kaip ypatų neapykanta įleidžia gilius šaknis, kad nė mokslo vyrai nuo teršimų apsaugoti neįstengia!

"Viltyje" tilpusieji laišakai bent pirmieviams, nesakau mūsų socialistams, turėtų atverti akis. Jeigu kas gyvenime neįgyjo patyrimo, tas bent iš konfidentiškų kuningo laiškų galėtų pasimokinti, kad su kuningija pirmieviai niekur ir niekad susitaikinti negalės. Tuli Lietuviai mėgo kun. Žilinskį; jiems rodėsi, kad kun. Žilinskis iškalbus ir švelnus, esąs tikras liaudies draugas, kaip pvd. kun. Katėla ar kun. Švotelis. Laiškai kun. Kaupo meta tamsią šviesą. Kun. Žilinskis, kaip ir pats kun. Kaupas, tai — lapės, tai vilkai avies kailyje. Net revoliucijos Lietuvoje metu, kada sujūdė buvo visi Amerikos Lietuviai, kuningams rupėjo suskaldyti jiegas mūsų, jie sėjo ir platino apšmeižas ypatų, kad sustabdžius susipratimo ir vienybės darbas. Ant kuningų meškerės, ant nelaimės, prikibo Baltrušaičiai, Širvidai, Lizdeikos ir kiti tuometiniai socialistai. Šliupas atrodinėjo, kas laimės. Ir šiandien po kelių metų darbo eikštėn išeina tai vis, ką tuomet Šliupas tikrino.

Netik revoliucijos jiegos snskaldytos tapo. Netik rengė d-ras Graičiunas našlaičiams Lietuvoje taip vadinamą pašalpą, bet kuningai rengė revoliucijos komitetus, rinko aukas, patys nežinodami kam; bet ir džiangėsi, kad laisvamaniai negalėjo sugyventi su socialistais-užsipyreliais. Vis tai buvo kuningų kilpos, į kurias įkliuvo vargšai-socialistai. Jie tuomet nepažinojo Draugiečių partijos; sakė ją susidedant iš pustrėčios ypatos. O šiandien patys V. Kapsuką rods garbina, bet tulžies

maišą tebturi dėl tų, kurie socialistų nesumonę tuomet matė ir dabar jų nesumonių negiria ir girti negali.

Ant ypatiškų šmeižimų Šliupas neatsakinėjo seniaus, nė-gi dabar atsakyti nereikalauja. Šmeižimai grįžta ant galvos šmeižikų. Galiaus jeigu Šliupas norėtų šmeižtus stabdyti atsakymais, tai laikraščiai taptų užpildyti vien Šliupo atsakymais. Juk tai būtų neišmonė. Laikraščiai ne ypatoms ginti yra, bet sociallei sąmonei glamonėti. Kiekvienas žmogus, juo didesni darbą draugijoje atlieka, juo daugiau nedraugų randa tarpe žmonių nesusipratėlių. Bent Šliupui ne apšmeižos rupi, o realis darbas. Šliupui mirus, nuo apšmeižų apgins jį pirmieviai, o kas žino, gal ir patys socialistai? Šliupas galiaus nė laiko neturi nuo apšmeižų ginties, nės jų tiek daug piliasi iš visų pusių. Tad velyk ant apšmeižų tylėti, o realį darbą dirbti, — obalsis Šliupo, kurs ir šiaip ne iš raštų apsimokėjimo gyvena, bet iš savo profesijos darbo. Rašymui jis pašvenčia tik savo atliekamą, beje poilsio, laiką.

Iš kun. Kaupo laiškų pamatome dar ir daugiaus ką. Kuningai savo tarpe netik neturi sutarties, bet nė žmoniškų atstovų, kuningų su įtekme ir iškalba ir gera plunksna, bent Amerikoje. Tuomi nesidžiaugkime! Kuningai turi drutą organizaciją, turi sakyklą ir kitus įrankius savoje rankoje. Jeigu pirmieviškieji gavalai nesutiks savo tarpe, tai kuningai, nors be mokslo ir gabumų būtų, galų gale per savo organizaciją laimės ir pirmieviams už gerklės griebis. Tad aišku yra, kad pirmieviai savytarpiniuose prietikiuose turi savo taktiką mainyti, jeigu nenori, kad ateitėje kuningija jų darbą sutramdytų.

Kad kn. Kaupas nebuvo dievotas, o tik kuningiškas polytikieris, šitie jo laišakai parodo: ne maldingumo — sako reikia, tik mokėjimo valdyti minias! Minių jis nekentė, ir nesykį ištare, kad praščiokui nė kningos nė mokslo nereikia. Praščiokai tegul tik savo vilnas atiduoda dvasiškam kirpikui!

Bepig kuningams! Jie patys giriasi mažai ar jokio darbo neturį.... O algos jiems eina didelės. Netik kun. Abromaitis paliko daug turto, bet ir pats kun. Kaupas nors Scrantonan atėjo nuplyšęs, po 10 metų klebonavimo, persikeliant į Pittstoną, išsinešė apie 100.000 dolerių. Darbo neturint, o pinigų daug, juk nė nesunku yra redaguoti laikraščiai, rašinėti kningeles ir korespondencijas. Kaip tai kitoks yra padėjimas šiaip inteligento! — O vienok mes nesiskundžiame... Neretai ir be duonos ir be pastogės budami, dirbome ar dirbame, ne sau ant naudos, bet kad visuomenės gerovė padidėtų. Jeigu laisvamaniai algas — ir dar be darbo gautų nuo savų žmonių —, kas galėtų apskaitliuoti jų atliktus raštiškus darbus?! Ar apie tai kuomet-nors kun. Tumas pamintijo?

* * *

Žinojome, kad užkliudydami "kliasų kovą", kaip ją skelbia socialistai, mes susilauksime naujų nešvarių užmetinėjimų nuo tų mūsų pasiklydėlių. Jau skelbia jie manę prie kuningų sugrižus, tai atžagareiviu pastojus, tai net revoliucijos piningus suvogus ir t.t. Mat, socialistų rašytojai bijo kritikos neprasčiaus kaip kuningai. Sutinka abeji ir tame, kad gvildenant vienu dogmas, o kitų taktiką, jie neatsižiūrės, ar apšnekamieji dalykai yra geri; bet tuojau puolasi ant prieštautojo su kumščia ar piktu žodžiu, ir visaip išniekinę ypata, mano, kad jau pats dalykas esąs išgelbėtas. Tas taip juokingai išrodo, kaip kad ir kurapkos kad sniegan paslėpia galvas, tariasi, juog jau nieks jų nebemato. Sutinka kuningai su socialistais ir persekiojime mano ypatos: kuningai stengėsi ir besistengia ruinuoti manę ekonomiškai, baidydami ligonius nuo manęs, o socialistai boikotuodami ir manę ir "Laisvą Mintį". Boikotas nestebėtinas. Juk dar neseni laikai, kaip socialistų kuopos Suvalkijoje net balsavo, ar manę ne geriaus butų nudaigojus ar nušovus. Tai buvo revoliucijos metais. Likau dar gyvas, tad — žinoma — reikiagi nelabėlis kitais budais, beje šmeižimais, sunaikinti.

Sulyg mūsų nuomonės, skelbimas kliasų kovos yra netik nesumonė, bet ir labai kenksminga nesumonė. Gyvename visi draugijoje, tad ir esame jos nariais. Kliasinė kova — tai neapykanta, labai bjaurus ir nedoras jausmas. Su neapykanta rišasi kerštas, taip pat nedoras jausmas. Nestebėtina, kad sąnariai draugijos nedorais jausmais pasiėmę, nesidrovės užkabinti netik svetimą turtą, bet ir žmogaus gyvastį. Skelbėjai tokių idėjų negalės užginčyti, kad sunku draugijoje įvykinti laimę, jeigu nariai jos tarpe ėdasi, pjaujasi, užmušinėja vieni kitus.

Mes netvirtiname, kad draugijos nariai savo tiesų nepažintų. Žmogus, ne suprantantis savų tiesų yra ne kas kitas kaip vergas. Dorybės moralės, mokslas, juk ir mokina ir skelbia žmogaus tiesas. Laisvė, lygybė, turtas palaikymui gyvasties — tai neužginčijamos žmogaus tiesos. Gerai daro ir socialistai ir laisvamaniai skebdami tiesas žmonių.

Bet kaip tai yra, kad socialistai užmiršta antrąją pusę medalio? Žmogus, turėdamas visas tiesas, gali būti nelabiausiai ir nedoriausiai draugijos sąnariu, o neretai juomi ir esti. Tad-gi reikia skelbti ir pareigos, nėra be pareigų pildymo jokia draugija nepastovės. Kodėl-gi socialistai neskelbia pareigų? Ar gal pareigų nepripažįsta? Jeigu nepripažįsta, tai tuomi jau pačių pasisako, kad jų mokymas kreivas. Kas kliasinę kovą platina ir glamoni, o užsimiršta pareigas, su tuomi negalėtum nė mišku dviesia eiti, nėra nors dantys balti, nežinai, ar kišenėje nėra peilis ar revolveris. Tokių žmonių dėlei ir reikalingi draugijoje tvarkdariai, sargai. Socializmas kaipo idėja sutvarkymo pramonės, kur netaptų skriaudžiamas darbininkas, nereikalauja,

kad pareigos taptų išmestos iš širdies žmonių. Tai todėl-gi socialistai neskelbia pareigų?

Žinome jau, kad socialistai turi savo idėjose tulas nesumones, ypačiai musiškiai. Jie nekenčia tautystės, bažnyčia su religija tai — privatiškas kiemo reikalas. Prie tų nesumonių priklauso ir kliasinė kova. Gyvendami Maskolijoje, kur žmogus jokių tiesų neturi, jie neapykantos jausmais taip persisunkė, kad ir šalyje, kur žmogus turi tiesas, jie negali nuo tų kerštingų jausmų atsisakyti. Suvienytose Valstijose turime progą netik apsišviesti, bet ir įstatymus tokius pasidaryti, kokie tinka gyventojų didumai. Kad žmonės akli atėjo iš Europos, ar-gi Amerikos kaltybė? Kad darbininkai susitvėrę unijas saviems reikalams ginti, tų saviškių reikalų nesupranta ir nemoka ginti, tai ar kliasų kovos skelbimas ką gelbės? Ne! Reikia susipažinti su šalies įstatymais. Katrie įstatymai netinka, atmainykime! Juk visi ukėsai turi tiesą balsavimo. Dar baltveidžiams žmonėms nėra balsavimas uždraustas. Kas-gi kaltas, jeigu darbininkai renka atstovais į parlamentus ir atskirų valstijų ir visos šalies ne tuos, kuriems rupi darbo žmonių gerovė, o tuos, kurie juos alina? Kodėl alaus sklėnyčia ar doleris, gautas šiandien, verčia žmogų perduoti savo švenčiausius reikalus? Čion kliasinės kovos skelbimas nepagelbės. Reikia doros mokslo principus sodinti žmonių širdysna. Tik dori žmonės tegalės reformų svarbumą suprasti, ir supratę stengsis jas įvykinti.

Tad ir aišku bent mums yra, kaip klaidinga esti taktika tų, kurie skelbia kliasų kovą, o ne idėją socialės sąmonės, idėją atsakomybės kiekvieno draugijos sąnario už negerovę ar suirutę draugijoje. Ne revoliucijos šalyje mums reikia, bet revoliucijos išmanyme ir pasielgime. Ne plėtoti reikia pagiežos jausmai, bet jausmai apykantos ir meilės. Tad ir įvyktų tas, ko šiandien atsiekti neįstengiame, beje pageidaujamoji vienybė. Su vienybe, kurios neįgysime be išmanymo reikalų, galima juk be kraujo praliejimo pagerinti įstatymus, o per tai ir gerovę ir buvį visų tų, kurie šiandien yra skaudinami ir alinami ir trempiami ir persekiojami. Kas iš to, kad nekėsime vieno ar kito kapitalisto? Juk ne prieš ypatas reikia kovoti, bet prieš sistemą! Jeigu tas teisybė yra, tai kliasinei kovai vietos nėra, ir kas ją skelbia ar kursto, tam vieta tegali būti vien beprotnamyje.

Taip dalykams vivstant, atsidaro platus laukas skelbimui netik tiesų, bet ir pareigų žmogaus. Kam klaidinėti šuntakiais, kad galima eiti tiesiu ir geru keliu? O kada rasime vietą pareigų apkalbėjimui, netik užmiršime kliasinę kovą, bet kris šalin ir priešgynybė dėl tautybės, nėra tik nedoras paukštis dergia į savo lizdą.

Luomas prašalino Prancuzų didėji revoliucija. Liekanas luomų matome Europoje. Kas-gi kliasinė kova

yra, jeigu ne luomų prikėlimas? Juk tai nesumonė, tai kvailybė!

Skelbiant idėją socialės sąmonės sąnarių draugijos, skelbiant tiesas ir pareigas visų, mes apsieisime, bent laisvoje šalyje, be revoliucijų, igysime geresnę tvarką, paguodone visų sąnarių draugijos, o podraug ir geresnį aprūpinimą ir patikrinimą buvio.

Ar tai atžagareivystė? tegul sumanus skaitytojas pats atsako.

* * *

Kad reikia glamonėti idėją socialės sąmonės ir kad jos supratimas gali su laiku atnešti nelukėtus vaisius, parodo pasielgimas Fordo automobilių kompanijos Detroito, Mich. Štai ką rašo laikraščiai:

Įtikėjime, kad padalinimas pelno su žmonėmis, kurie dirba kaip samdininkai dideliame Detroito fabrike, yra "nelygus", Fordo Motorų Kompanija neseniai apskelbė viešai "planą savigelbos" dosniu pasidalinimu pelno su darbininkais, kurs pereinu metu pasiekė 10 milijonų dolerių, ir dirbdinimu fabrike pilną laiką su trymis 8-ų valandų pamainomis ažuot dviejų pamainų po 9 val., kaip dabar. Siekis esąs padalinti tarp samdininkų kompanijos visą dešimtį milijonų dolerių, pelnytų pereinu metu, formoje padidintų algų, duodant mažiausiai \$5.00 į dieną ir dar pridėdant pelną. Iš viso tai teks 26000 darbininkų, kurių bent 15000 dirba Detroito darbavietėse. Tuoju taps priimti 4000 darban dėl 8 valandinės pamainos. Likusieji 7000 darbininkų dirba įvairiose šakose Fordo kompanijos visose dalyse svieta. Yždininkas kompanijos Couzens štai ką pasakė:

"Mes įtikime, kad socialė tarnysta prasideda namie. Mes norime, kad tie, kurie gelbėjo įsteigti šitą didę įstaigą ir gelbsti ją palaikyti, dalyvautų mūsų pertekliuje. Mes norime, kad jie gautų dabartinį pelną ir ateitinį laimikį. Taupumas, gera tarnysta ir blai-vumas bus ir priverstini ir pripažinti. Įtikėdami, kad padalinimas mūsų pelno kaip tarp kapitolo ir darbo nelygus yra, mes jieskojome plano savigelbos tinkamo mūsų bizniui. Nesijaučiame, kad tasai butų geriausias, bet jautēm ēsi priverstais padaryti pradžia, ir ją padarome dabar. Mes nesutinkame su tais samdytojais, kurie (kaip tulas rašytojas mėnesraštyje pasiteisindamas, kad nepildo to, ką mokina) sako, kad "pagerinimai draugijoje turi buti visatini".

Pirmsėdis Ford-gi tame įstabiam atsitikime pasakė, kad — jeigu jiems prisieitų atleisti tulus žmones, jie tais darys bent darbymetyje ant laukų, kada farmeriams reikia pagelbos, taip, kad atleistieji žmonės gautų darbą pas farmerius. Jis taip-gi pridurė, kad joks žmogus netaps atleistas, jei bent dėl neištikimybės ar tikro nesugabumo, ir tai jis bus išmėgintas įvairiose atdalose pirma negu išeis šalin.

Ištikimiems darbininkams čekiai tapo išsiuntinėti prieš Kalėdas kaipo dalis pelno pereinotojo meto. Kada tai vis paskilbo, tukstančiai bedarbių apgulo Fordo darbavietę Detroito, tikėdamiesi gauti ten darbą, ir reikėjo daug policijantų, kad apgynus nuo varžynių; galiaus kompanija apskelbė tądien žmonių nesamdysianti. Daugelis ant vietos nakvojo, nors oras buvo darganuotas ir šaltas.

Išgirdęs Fordo planus dalytiesi pelnu, Andrius Carnegie sveikino Fordą ir išsitarė, kad tai yra žingsnis į naują gadyne lygesnio turtų padalinimo. "Milijonieriai kassyk labiaus įsitikina, kad turtų perviršis ne kas kita, kaip patikėti lobiai, valdomi labai jų sągyventojų". Čion jis regimai prisiminė savo skilbų pasakymą, kad numirti turtuoliu vis tiek, ką numirti begarbiu žmogumi, ir pagyrė Fordo kompaniją už žengimą ženklyvo žingsnio priekyn.

Skaitytojams "Laisvosios Minties".

GERBIAMIEJI!

"Laisvoji Mintis" įstojo į penktus metus savo gyvenimo. Sunku pasakyti, kiek tuo laiku vargo turėjome. Truksta darbininkų! Pasiklausite: kodėl? Todėl kad nėra pinigų juos apmokėti. O kodėl pinigų nėra? Todėl kad daugelis skaitytojų yra neteisūs žmonės: vieni neužmoka laikui atėjus, kiti žada, bet užsimiršta atsilyginti, o tretieji džiaugiasi už dyką svetimu triusu naudodamiesi. Prisidėjo dar tulų agentų nesąžiningumas, ir apvogė išleistuvę. Todėl agentų "L. Mintis" nė nebturi.

Atsišaukiame į savo skaitytojus: bukite draugais! Netik patys užmokėkite prenumeratą, bet pakalbinkite ir savo draugus ir pažįstamus, kad užsisakytų laikraštį, užsimokėdami iš kalno. Juk netik spauda reikia apmokėti, reikia daug lėšų iliustracijoms, be kurių laikraštis butų pusgyvis.

"L. Mintis" — tai vienintėlis laisvamanių organas. Todėl nedraugų jis turi daug. Įsitikinę esame, kad laisvamaniai ir toliaus palaikys populiariškai moksliską mėnesraštį. Laukiame-gi Jusų teismo ir pagelbos,

L. M. IŠLEISTUVĖ ir ADMINISTRACIJA,
1419 N. MAIN AVE., SCRANTON, PA.

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.

Valandos: nuo 12-2 popiet: nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street, BROOKLYN. N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

H. S. ALWORTH**Attorney and Counselor at Law**

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g. 1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R. SCRANTON, PA.

"VISUOMET GATAVI PATARNAUTI"

LACKAWANNA TRUST CO.

Tai Bankas, kur niekeno pinigai neprapuls

400 LACKAWANNA AVE. SCRANTON, PA.

Inkorporuotas 1887 m.

Kodėl neturėtum atlikti reikalus su Banku, kurs yra inkorporuotas Pennsylvanijos Valstijoje ir daro biznį po Valstybės priežinra? Visos išeigos, po banko kontrole, išneša bent \$5,000,000. Mokama 3 nuosimčiai ant padėtų pinigų. Padėti galim nuo 1 dolerio pradecant.

Mes siunčiame pinigų į visas svieto dalis draftais ar pinigų orderiais, bėgyje 24 dienų mes parodysime parašą priėmiko, paliudytą pačto užveizdos, kad pinigai priimti.

Ypačiai mes persiuntinėjame pinigų telegrafu.

Mes padarome visokius legališkus dokumentus ir Maskolijos konsulis juos paliudyja.

Už legališką patarnavimą nereikia nieko moketi.

Dėlei žmonių vigados bankas yra atviras darbo dienomis iki 9-tai adynai vakre, ir Lietuviai gali atlikti savo biznį lietuviškoj kalboje-

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

VISOKIU PUKIAUSIU GERIMU.

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtines, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoj ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaujami kokio nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square, Scranton, Penn'a.**DR E. L. PEET****Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išegzaminuoja akis ir
PRITAIKO AKINIUS**Providence Square, North Scranton, Pa.****Tikras ir Sveikas Reikalas**

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar te- b'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uo- lumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba pati- krina, kad negali prapul- ti nė 1 doleris tén padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.**The International
College of Midwifery.**

Moterims žinotina, kad Serantone pradė- sime naują kursą akušerijos mokinimo Sau- sio mėn. (January) 2 d. 1914.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokačias skaityti ir rašyti, turinčias nemažiaus kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mo- kestis išneša už mokslą \$100.00. Užmo- kėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna di- plomą.

Mokykla yra inkorporuota Pennsylvani- jos valstijoje, bet diplomai yra geri vi- sose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pi- gų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

Ten pat ir ŠPITOLĖ moteriams ir vai- kams. Ligoniai peržiurimi nuo 11 iki 1 adynai kasdien.

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

KOLLEGIJOS ANTRAŠAS:

213 Pittston Avenue,
SCRANTON, PA.

“L. M.” INTALPA nuo 1910 m.

J. Šliupas. Žydų klausimas Lietuvoje, prasidedant XIX tam metašimčiui. 501—503.

Parygožėnas. “Civiliškasai krikštas”. 503.

Parygožėnas. Ar gi tai ne begėdystė? 504.

A. Vaišganta. Žmogus ir velnias. 504.

Karolis Vairas. Gėlės (eilės). 505.

Karolis Vairas. Iš A. Kajranskio (eilės). 505.

E. N. Čirikov. Erelis ir višta. 505—506.

V. K. Rėk. Saulės užtemimas. 506—507.

Kl. J. Wištaliaus laiškai iš beprotnamio. 507—508.

Victor Hugo. Notre Dame de Paris. 508—511.

Togobočnij. Žydė perkrikšta. 512—513.

Kritika ir Bibliographija. Makabėjus: Lietuvos žemlapis su etnographijos siena V. Verbiekio. 513—514.

No. 22. Gruodžio mėn. 1911.

J. Laukis. Revoliucija Chinuose. 516—521.

Parygožėnas. Ar gi Lietuviai bus amžinai vergais. 521—522.

J. Smelstorius. Laisvamanybė plėtojasi. 522.

Makabėjus. Skaitlinės ir tulos K. Marxo thėorijos. 523—525.

Dr. Leo Jacobi. Lyties dora seniaus, dabar ir toliaus. 525—526.

Karolis Vairas. Paskendus žvaigždė.

K. Šliupas. Robertas Owen. 528—530.

Kalėdų Kaukė. Norėtus (eilės). 531.

Karolis Vairas. Iš liaudies motyvų (eilės). 531.

Karolis Vairas. Niekados (eilės) 532.

Karolis Vairas. Vogtoji laimė. 532—533

Marion. Ištrauka iš laiško. 534.

Žemaičių Antanas. Miškas ir keleivis. 534.

A. P. Čechov. Juristė. 535.

Victor Hugo. Notre Dame de Paris. 535—537.

Pasaulės Progresas. (Teorizmas Rossijoje. — Ko reikalauja Chinai revoliucionieriai?) 537—538.

No. 23. Sausio mėn. 1912.

J. Šl. Moterų auklėjimas 100 m. atgal. 540—542.

Kl. Jurgelionis. Apie Rygiškių Jono “Sintaksę”. 543—546.

J. Laukis. Revoliucija Chinuose. 546—550.

Karolis Vairas. Literatūros evoliucijos lapai. (Kwai, arba Cušmenai Australijos gyventojai). 550—552.

— Nietzsche apie katalikystę ir krikščionybę.

Dr. Leo Jacobi. Lyties dora seniaus, dabar ir toliaus. 553—556.

Karolis Vairas. Pilkoji šmėkla. 557—558.

Karolis Vairas. Gludi-liudi (eilės). 558—559.

Karolis Vairas. Naujų Metų naktis. 559—560.

— Apie Čiurlionies paveikslus. 561.

No. 24. Vasario mėn. 1912.

J. Šl. Draugijos Lietuvoje 100 metų atgal.

564—567.

J. B. Smelstorius. Kaip teista Francisco Ferrer. pusl. 568.

— Tolstojus ir Rossijos cenzura.

Dr Leo Jacobi. Lyties dora seniaus, dabar ir toliaus. 553—556

J. B. Smelstorius. Kalendorius. 573—574.

P. Gudas. Pluoštelis žinių apie Indiją. 574—575.

K. V. Tulų skaitlinių ypatybės. 575—576.

Pilypas Kanapinskas. Biznis apie “biznį”. 577.

Karolis Vairas. Naujiems Metams (eilės) 578.

Karolis Vairas. Lopšinė (eilės). 578.

Kalėdų Kaukė. Priamo maldavimas. 579.

Karolis Vairas. Iš moterų monologų. 579.

Karolis Vairas. Paparčio žiedas. 579—581.

Rimošius. Vasilkai. 581—583.

Victor Hugo. Notre Dame de Paris. 583—585.

V. Stepukas. Salomėja.

No. 25. Kovo mėn. 1912.

J. Šl. Laisviejie mulioriai ir kitos draugijos Lietuvoje, 100 metų atgal, 588—589.

J. B. S. Schillerio gyvenimo pabaiga, 591—592.

Karolis Vairas. Literatūros evoliucijos lapai (Andamana), 592—593.

P. Gudas. Kultūros pamatai, 594—595.

Ibeks. Visata ir jos gyvybė, 595—597.

J. B. S. Skaitymas, 597—598.

— Pietų poliaus atradimas, 598.

Alek. Ural. Sniegų viešpatystėje, 599—602.

— Philantropija, 692.

Karolis Vairas. Jie ateina (eilės), 604.

Karolis Vairas. Ir vėl (eilės), 604.

G. B. Raitelis. Ilgėjimas (eilės), 604.

G. B. Raitelis. Serenada (eilės), 604—605.

Karolis Vairas. Šetono ašaros, 605.

Rimošius. Vasilkai, 606—607.

Victor Hugo. Notre Dame de Paris, 607—610.

No. 26—27. Balandžio ir Gegužio mėn. 1912.

J. Šl. Laisviejie mulioriai ir kitos draugijos Lietuvoje, 100 metų atgal, 612—715,

V. K. Račkauskas. Didieji Utopistai. I. Thomas More, 615—621.

H. Percy Ward. Katalikų bažnyčia — mirtinas nedraugas Amerikos laisvei, 621—624.

Ibeks. Visata ir jos gyvybė, 625—626.

P. Gudas. Kultūros pamatai. 626—628.

P. Gudas. Žiaurumas ir pasigailėjimas pas moterį. 628—630.

(T. b.).